NİSAN'85 2

100 TL (KDV dahil)

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

Sendikal Demokrasi

Türk-İş'in Yapamadıkları

Yaşama Hakkını Haketmek

Sosyal Demokrasinin Arayışları

Ortadoğu Din ve Politika

GÜN

Bu Sayıda

Sahibi: K. Sami Alptekin ● Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: İdris Lütfü Melek ● İdare Yeri: 1420 Sk. No:9 Kahramanlar- İZMİR ● Abone Koşulları: Bir Yıllık: 1000 TL, Altı Aylık 500 TL. ● İlan Koşulları: Arka kapak: 50.000 TL, iç sayfalar: 25.000 TL, Yarım sayfa: 15.000 TL. ● Dağıtım: ETKİN Basıldığı Yer: Aktaş Matbaacılık Topkapı-İst Tel.: 526 34 14

MERHABA

Dergimizin 2. sayısı sanıyorum birkaç günlük gecikme ile sizlerin eline ulaşmış olacak. Bu gecikmenin nedenini, yorum yapamaya çalışarak, yazının sonunda kısaca belirteceğim. Birinci sayımız geniş duyuru yapma olanağımız olmamasına karşın, kısa sürede satıldı ve **Gün** aranan bir dergi oldu. Bu bizim için şaşırtıcı olsa bile, kuşkusuz çok olumlu.

BU ARADA daha bir ay bile dolmadan, pekçok olumlu ve olumsuz eleştiri aldık. Bunların bir bölümü de mektuplarla elimize ulaştı. Bu nedenle önümüzdeki sayılarda gelen mektupları da dergi içinde değerlendirmeye çalışacağız. Bir yandan da, aldığımız bu eleştiriler doğrultusunda **Gün**'ün kapak, baskı, düzenleme ve içerik yönünden daha iyi ve yeterli olmasına çalışacağız.

GÜN haftalık siyasi haber ve yorum dergisi olarak çıkmak üzere yayın yaşamına atıldı. Ama bir süre aylık olarak yayınlanacak. Şimdilik hangi aylarda olur, bilemiyoruz ama, önce on beş günlük okuyucularıyla daha sıcak, yakın ve kalıcı bağlar kurmayı başardığında da haftalık olarak yayınını sürdürecek. Bu düşüncelerimizin yaşama geçebilmesinde, **Gün**'ün elinize geçmesinde emeği olanların çabaları kadar, **Gün**'ü okuyanların çabaları da önemli.

DERGİNİN ilk sayılarının tek renkli ve kapağından son sayfasına kadar üçüncü hamur kağıda basılmasındaki en önemli etken, mali sorunlar ve henüz yeni olmamız. Ancak bu konuda aldığımız eleştirilerin çoğunun olumsuz olmadığını da eklemek isteriz. Kaldı ki, bu etkenler fiyatın da çok düşük olmasını sağladı. **Gün**'ün 100 lira olarak elinize ulaşmasına biz çok önem veriyoruz.

GÜN'ün birinci sayısı gibi, ikinci sayısının teknik hazırlıkları da İstanbul'da yapıldı. Çalışmaların başında bulunan Yazı İşleri Müdürü arkadaşımız İdris Lütfü Melek, derginin baskıya verilmesine çeyrek kala İstanbul Emniyet yetkilileri tarafından birkaç gün konuk edildi. Bu durum da başta belirttiğim gecikmeye neden oldu. Bu gelişme **Gün**'ün yayın yaşamına atılmasının gerekçelerinden birini de somut olarak gözler önüne serdi. Bir siyasi derginin yazıişleri müdürünün yasalara aykırı biçimde ve gereksiz yere emniyette konuk edilmesi ülkemizde haber değeri taşımıyorsa, uluslararası üne sahip iki yazarın ülkemiz hakkındaki değerlendirmeleri, önemli bir günlük gazetemiz tarafından birinci sayfada, "Geldiler, yediler, içtiler, dönünce aleyhimize beyanat verdiler," diye değerlendirilebiliyorsa, **Gün**'ün çıkması gerekiyordu. Saygı ve sevgiyle...

K. Sami Alptekin

Alternatifsiz Demokrasi!

İ.L. MELEK

BAŞBAKAN Özal, 24 Ocak 1980'den bu yana uygulanan ekonomik modelin son bir yılını önceki yıllardan farklı tamamladı. Önceleri, bu modelin yalnızca ekonomik yanıyla ilgi sorumluluğunu taşıdığını ileri süren Özal, 6 Kasım seçimlerinden sonra Başbakan olarak tüm uygulamaların politik sorumluluğunu da üstlendi. "Ekonominin mimarı, artık 1980'den bu yana uygulanan ekonomik modelin doğurduğu giderek kabaran sosyal birikimlerin ve politik sonuçlarının doğrudan sorumlusu konumuna geldi.

6 Kasım seçimlerinden bu yana Özal'ın Başbakanlığı'ndaki ANAP iktidarı, gittikçe daha çok çalkalanan sorun denizinde 24 Ocak modelini yüzdürmeye çabalıyor. "Kaptan Özal" yıllar öncesi demir alıp pupa yelken yola çıktığı bu "İstikrar Denizi'nin anaforları arasından "Yüzmeyi denizde öğreniyorum" haykırışlarıyla kendisine umut bağlayanlara emin, huzurlu limanların iyimserlik havasını sürekli kılmaya çabalıyor.

Ancak Özal, kitlelere yöneltti̇ği "Düze çıkacağız" vaatlerini bir yıl gibi bir zamanda tekrarlayamayacak duruma düştü. Ekonomik göstergeler emekçi kitlelerdeki yoksullaşmanın açlık sınırını aştığını açıkça gösteriyor. "Türk Mucizesi" sabırla koruktan helva elde etme düşüncesiyle gerçekleştiriliyor. Emekçi halk, 1963'lerin gerisine düşen reel ücretlerle, enflasyon canavarının gittikçe korkunçlaşan gövdesine karşın "Geçiniyor" daha doğrusu yaşıyor.

1984'ü yüzde 25'lik enflasyonla kapayacağını ilan eden, sonra da yüzde 53'lük enflasyon karşısında "biz geçen yıl böyle olacağını biliyorduk" tavrıyla durumu örtbas etmeye çalışan Özal iktidarının 1985'in enflasyon oranı hakkında ki "kehanetleri" merak konusu.

Vergi sisteminin bozukluğu, ABD dolarının Türk Lirasını sürekli kemirmesi, 3 milyar 600 milyon doları aşan dış ticaret açığının büyümesi... kısacası kabaran bütçe açığı, hükümetin "iş bilici" özelliğini sergiliyor. Çözüm?... Çözüm yine çalışan çilekeş kitlelerin omuzlarında... KDV, zamlar vb. peşpeşe göz açtırmıyor.

Büyüme hızının arttırılması gibi bir kaygısı olmayan ANAP iktidarının bir becerisi de büyüyen işsizlik ordusu... Hedeflenen büyüme hızının gerçeklere oranla gülünçlüğü, şirket iflasları, işten çıkarmaların yoğunlaşması, daralan iş alanları, işsizlik oranının yüzde yirmilerin çok üzerine çıkmasına neden oluyor.

IMF'nin denetimindeki Türkiye ekonomisi halkın açlığı pahasına holdinglere ve dış güçlere sürekli kaynak akıtıyor. Ülkemiz emekçilerinin alınteri yok pahasına dışarıya aktarılıyor. Ve, Türkiye, yabancı sermaye çevrelerince "düşük ticaret cenneti" olarak tanımlanıyor.

ANAP iktidarının "ekonominin işini bitirmenin" yanında diğer bir özelliği de ülkeyi yolsuzluğun, rüşvetin, hayali ihracatın ve her türlü haksız kazancın kol gezdiği bir duruma sokması. Öyle ki, Türkiye artık rüşvet provalarının yapıldığı, kasetli "hafiyelerin" türediği, hayalı ihracattan milyarları vuran "saygın" iş adamlarının gizli tutulduğu bir ülke...Yani sandallar, yolsuzluklar, rüşvet, yağma, kısacası şirket yönetircesine devlet yönetimi.

Evet... "işbilenin kılıç kuşananın"

Özal geldiği nokta da aç kitlelere sesleniyor: "yüzmeyi denizde öğreniyorum".

Oysa, Özal'ın kendi iktidarını tek alternatif ilan ederek demokrasi okyanusunu kendi hareket alanıyla sınırlaması kabul edilemez!...

Alternatif vardır! Bu alternatif her unsuruyla oluşacak, demokrasi okyanusunda gelişecek ve var olan "alternatifsiz demokrasi" çelişkisi çözüme kavuşacaktır. ■

Hukuk ve Parlamento

Parlamento ve yerel yönetimler gibi temsili organların kişiliklerinin güçlendirilmesi ve halk önündeki saygınlıklarının yükseltilmesi diktatörlük eğilimleri için güçlü bir baraj oluşturur.

HUKUK

NAZI liderlerinden Hermann Georing, İngiliz elçisi Nevill Henderson'la yaptığı özel bir konuşmada şöyle demiş:

"Bir karar alınması gerektiği zaman, hiçbirimiz durduğumuz yerde taş parçalarından daha fazla hesaba katılmayız. Karar veren tek başına Führer'dir."

Bir başka örnek de ilkçağ Yunanistan'ından. Atina'da adaletin yazılı olmayan örf ve adetlere göre uygulanması, halkın zararına bir keyfiliğe neden olmaktaydı. Halk, yazılı ve herkes için zorunlu kuralların olmasını istiyordu. İ.Ö. VII. yy.'da bu durum tam bir başkaldırıya neden olacağı zaman Arhont Drakon'a kuralları saptama görevi verildi.

Drakon Kanunları "mürekkeple değil, kanla yazılmıştır" diye tanımlanıyordu.

"Öyle de olsa, bir ilerleme idi bu; çünkü yürürlükteki hukuku yazılı hale getirerek, soyluların keyfi davranışlarını sınırlıyordu bir dereceye kadar. (Server Tanilli, Yüzyılların Gerçeği ve Mirası)

Sonuç olarak ortaya çıkan adaletin düzeyi aynı olsa bile, keyfilik ve kurallılık arasındaki ayrımı küçümsememek gerekir. Çünkü yukarıdaki örnek kadar olmasa bile Hitler faşizmine benzer diktatörlüklerde hiçbir hak ve özgürlük güvence altında değildir. İktidar için yalnızca haklar, halk için ise yalnızca görevler vardır.

Hukuk (yasallık), keyfiliğin sona erdiği yerde başlar.

İktidar için hukuk esas olarak bir yönetme aracıdır. İktidar, kendisine göre "caiz (olabilir, yapılabilir) olanı ve olmayanı" belirler. İktidar, "caiz olmayanlar" için "müeyide (yaptırım)" uygulayacağını ilan eder. Böylece bu kapsama girmeyenlerin de "müeyide dışı" olduğu iktidarca benimsenmiş olur. Bu nedenle hukuk, yalnızca vatandaşların özgürlüklerinin sınırlandırılması değildir. Aynı zamanda iktidarında özgürlüklerinin sınırlandırılmasıdır.

Vatandaşlar için hukuk, elinde kuvvet bulunan iktidara karşı savunma sınırları oluşturur. Diktatörlüklerde geçerli olan keyfilikte bu sınırlar sıfırdadır. Ancak demokrasilerde, bu sınırlar koruyucuları olmadığı zaman bir hiçtir, yalnızca "hukuk bilimi" hiçbir işe yaramaz. Özel durumlar dışında iktidar, ancak halkın "benimsediği" ölçüde kuvvete ve kısıtlamalara başvurabilir. Yani kısıtlamalar getiren hukuksal kurallar yalnızca iktidarın iradesine bağlı değildir. Bu nedenle hiçbir zaman ebedi ve ilahi olmayan hukuk, belirli bir zaman kesitinde değişik toplumsal kesimlerin arasındaki güç dengesinin bir ürünüdür.

PARLAMENTO

İşçi ve emekçi kitleler çıkarları için mücadele ederlerken, bu mücadeleyi **hangi koşullarda** sürdürdükleri ile de ilgilenirler. Çünkü çıkarlarını savunabilmeleri ve koruyabilmeleri koşullara doğrudan bağımlıdır.

İşçi ve emekçiler günlük ve daha uzun erimli taleplerini "birlikler (dernek, sendika, meslek grupları ve siyasi parti)" oluşturmadan, görüşlerini açıklama ve basın özgürlüğü olmadan savunamazlar. Bu özgürlükler, ekmek, su gibi gereklidir.

Hukuk (yasallık) olmadan özgürlükler varolamaz. Demokratik haklar ve örgütlenme, söz ve basın özgürlüğü ileri veya geri olabilir. Geniş veya dar olabilir. Ancak genel olarak özgürlüklerin hukuksal güvenceler altına alındığı **parlementer demokrasilerde**, halk yığınları, çıkarlarını savunmak için dayanak noktalarına sahiptirler. Gereksindiği belirli hakları ve mevzileri elde etmek için örgütlenmek, eğitilmek ve hukuki organları kullanmak olanağına kavuşur. Bu nedenlerle halk için parlamenter demokrasi en uygun mücadele koşulları yaratır.

Genel oyla seçilmiş ulusal parlamento, demokrasinin en üst organı ve simgesidir. Parlamento, **anayasada** belirlenen biçimde yasalar, düzenleyici önlemler benimseme **yetkisine sahiptir**. Bunlar ülkedeki hükümet kuruluşlarını, tüzel kişileri, kamu örgütlerini ve bütün yurttaşları bağlar.

Hakların kullanılması güvence altındadır. Zamana ve zemine göre değişen, bugün hak olanın yarın suç sayılmadığı koşullarda kullanılır.

Parlamenter demokri ile diktatörlükleri birbirinden ayıran temel özellik budur.

Diktatörlükler, toplumun büyük çoğunluğunu demokratik haklardan ve özgürlüklerden ve bunları koruyan kurumlardan yoksun bırakır.

Bu nedenle çıkarları ile çeliştiği için demokratik kurumlara düşman olan tekeller dışındaki tüm toplumsal kesimler, parlamenter demokrasinin korunmasında ortak çıkarlara sahiptirler. Diktatörlükler yasallığın güvencesi olan kurumlara saldırırken diğerleri başta parlamento olmak üzere demokratik kurumlara sahip çıkarlar. Parlamento ve yerel yönetimler gibi temsili organların kişiliklerinin güçlendirilmesi ve halk önündeki saygınlıklarının yükseltilmesi diktatörlük eğilimleri için güçlü bir baraj oluşturur. ■

Ak ile Kara'nın Ayırdedicisi Sendikal Demokrasi

Ahmet ÖZ

Bir sendikal örgütün üyelerinin hak ve çıkarlarını savunabilmesi, işçilerin bilinçli katılımı ve desteği ile başarılı olur. Başarı işçilerin birliğine bağlıdır. Sendikal demokrasi de işçilerin birliğinin temelidir.

GÜNÜMÜZDE "alternatifi" olmayan bir sendikacılık yapılıyor. Özal'ın "alternatifsizliğinin" bir benzeri sendikal harekette de yaşanıyor ve tartışmalar, "bu koşullarda ancak bu kadar" noktasına gelip dayanıyor.

Hak arama mücadelesinin daraltılmış sınırlarının bilincinde olan işçiler açısından sorun, "niyetsizler" ile "gerçekçiler"i ayırdedebilmektir.

Sendikal hareket içinde olumlu çizgilerin belirginleşmesine ve gelişmesine yardımcı olacak, "niyetsizliği" de açığa çıkartacak bir ayırtediciye gereksinim duyulmaktadır.

Bugüne kadar ayırtedici olarak daha çok "sergilemenin" bir yöntem olarak kullanıldığını görüyoruz. Haklı olarak, görevlerini yerine getirmekten uzak tutumu nedeniyle Türk-İş yönetimi yoğun eleştirilere uğramaktadır. Ancak ne kadar haklı olsalar da Türk-İş'e yöneltilen eleştirilerin durum tesbiti noktasına takılıp kaldığı da bir gerçektir. Böyle olduğu için de eleştiriler Türk-İş için kolay göğüslenir niteliktedir.

Bugünden sonra da sergilemeyle yetinmek doğru bir tutum olmayacaktır. Çünkü ana sorun bu değildir. Öncelikle sendikal hareketin güncel hedeflerinin açık seçik belirlenmesi ve bu hedeflerin benimsetilmesi çabasına ağırlık verilmesi doğru bir tutum olacaktır. Bugüne kadar ki bu bugünkü tutumları ne olursa olsun, "niyetsizler" ve "gerçekçiler" ancak güncel hedeflere karşı takındıkları tavırla ayırtedileceklerdir. Bu hedeflerde anlaşmak veya anlaşamamak çabası yerine kaygulara ve önyargılara dayanan, geleceğe karşı değil, geçmişe karşı sorumluluk duyan yaklaşımlar sağlıksız saflaşmalardan ve zayıflıklardan başka bir sonuç doğurmayacaktır. Geçmişi unutmamak ile geçmişi yargılamak arasında hiçbir ilişki yoktur.

"Nereden başlayacağız?" sorusuna, GÜN birinci sayısında şu öneride bulunuyordu:

"Sendikal hareketin yeni bir mücadele hattı oluşturmasının başlangıcı ve ağırlık noktası (sendikaların) dağınıklığı sona erdirmeleri ve örgütsel yapılarını güçlendirmeleridir."

Sendikaların görevi işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesidir. Bir sendikal örgütün üyelerinin hak ve çıkarlarını savunabilmesi, işçilerin bilinçli katılımı ve desteği ile başarılı olur. Başarı işçilerin birliğine bağlıdır. Sendikal demokrasi de işçilerin birliğinin temelidir.

Sendikal demokrasi işçilerin başarılı olacaklarına inandıkları sendikal görevlere hiçbir engelle karşılaşmadan seçilebilmeleri, sendikayı yönetecek kişi ve organları demokratik yöntemlerle seçmeleri, sendikayı ilgilendiren kararların oluşturulmasına etkin bir biçimde katılmaları demektir.

İşletmelerde sendikal örgütlerin kurulması sendikal yaşamı yoğunlaştıracaktır. Kısıtlamalarla boğuşmanın yanında sahip olunan hakların da kullanılabilmesi sendikacı uyanıklığını gerektirmektedir. İşletme birimleri sendikayı üyelerine ve üyeleri de sorumlu organlara ve yöneticilere daha yakınlaştıracaktır.

Sendikaların üyelerine uygun düşen amaçlardan başka bir amaca sahip olması düşünülemez. Sendikaların üyeleri ile bütünleşmelerini sağlayacak demokratik bir iç işleyişe sahip olmaları için birleşmek, diğer bütün ayrım noktalarını ikinci plana düşürür. ■

Türk-İş'in Yapamadıkları

TÜRK-İŞ sendikalar ve Toplu iş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasalarında önemli değişiklikler yapılmasını, zira bu yasa maddeleri ile "Hür sendikacılık" yapılamayacağını ileri sürmüştü.

Tabandan gelen baskılar nedeniyle "Sert" demeçler verme, konuşmalar yapma, fakat daha sonra işi yumuşatma, geri talepler ile geçiştirmek ilkesi, yasa değişikliği istemlerinde de aynen uygulandı.

Sözkonusu her iki yasada da Türk-İş'in değişiklik önerilerine şöyle bir gözatmak, Türk-İş'in ne yapmak istediğini kavramaya yetiyor. Yasalarda o kadar kısıtlayıcı, yasaklayıcı madde varken, artık bu yasaklamalarla hak aramanın, sendikal mücadele vermenin imkansızlığını taban yöneticileri haykırırken, bu talepleri ileri sürmek sendikacılık adına anlaşılabilir değildir.

TÜRK-İŞ NELER İSTİYOR

Sendikasından istifa eden işçinin yeni bir sendikaya girmesi durumunda yeni sendika üyeliğinin ne zaman geçerlilik kazanacağı konusunda, yasa uygulaması konusunda da tartışmalar doğmuştu. Sendika seçme özgürlüğünün doğal sonucu, sendika üyesinin, eski sendikasından istifa edip yeni sendikaya üye olması ile, bu sendika üyeliğinin geçerlilik kazanması esastır. Türk-İş Sendikalar Yasasının 25. maddesinde istediği değişiklik ile yeni üyeliğin üç ay sonra geçerli olmasını, bunun da yasada açıkça belirtilmesini istemektedir. Bir yandan işçi hakları konusunda keskin laflar bir yandan işçilerin en doğal haklarını askıya alma çabaları... Türk-İş, yüzde on barajına karşı da tavır almamaktadır. Kayırıcı, politik uygulamalarının yasal dayanağında herhangi bir değişiklik istenmemekle, aksine bu kararla da itirazında bulunamamalarını yasa hükmü haline getirmeye çalışmaktadır.

Türk-İş Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasası konusunda, sürelerle ilgili değişiklik önerileri istemekte, ve sorunun özünü göz ardı etmektedir. Grev yapmanın artık sadece göstermelik bir durum olduğu haykırılırken, istenilen değişikliklerin bu sorunları çözümlemekten çok uzak olduğu görülmektedir. Türk-İş yöneticileri grevdeki işçi ve sendikaların sesini duymadı denemeyeceğine göre sözkonusu önerilerin danışıklı dövüş olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Zira Türk-İş yöneticileri grev sırasında çadır kurabilmeyi bile bir mesele yapabilmektedirler.

Yüksek Hakem Kurulu Yasasında da sayısız değişiklik önerisi ile YHK'nın işçi yararına bir kurul haline getirileceğini savunan Türk-İş yöneticilerine işçilerin çok şey öğreteceği muhakkaktır. Türk-İş yöneticileri işçilerin ve kendi üyesi sendikaların bu yasalar karşısında tavırlarını görmezden geldikleri, sendikal örgütlenme ve işçi hakları karşısında set görevine devam ettikleri sürece, sendikaların güç süzleşmesi ve işlevsiz kalmaları kaçınılmazdır.

Türkiye sendikacılık hareketi herşeye rağmen önemli deneyimlere sahiptir. İşçiler, en azından göstermelik taleplerle, sendikal örgütlenmeleri tıkayıcı, dar alanlara hapsetmeye niyetli kafaları tanımakta ve yapılanları kavrayabilmektedir.

Güncel görev bellidir. Sendikal örgütlenmeleri engelleyen yasalarla mücadele ve sendikal demokrasinin etiyle, kemiğiyle işlevsel kılınmasıdır. Buysa hem gereklidir hem de potansiyeli vardır. ■

Neden Otomobil-İş?

Sedat KARAÇAM

HİÇ kuşku yok ki, yeni dönemin en dikkat çeken sendikası **Türkiye Otomobil-İş** Sendikası'dır. Yalnızca Marmara bölgesi ile sınırlı bir sendikadan, ülkenin en etkin metal işkolu sendikasına iki yıl gibi kısa bir sürede ulaşmak ilginç bir durumdur. Ayrıca en deneyli ve etkin sendikacılığı kurmak için en çok çaba gösteren metal işverenlerine rağmen ulaşılan bu durum başarının önemini bir kat daha artırmaktadır.

Yeni bir sendika seçimi ile karşı karşıya kalan metal işçileri, yeni dönemde "Türk-İş'e üye olunamaz" gibi düşünmemekle birlikte, Türk Metal'in özellikleri nedeniyle, Türk-İş'i seçmediler.

Metal işçileri ücret, sosyal haklar vb. alanlarında hemen hızlı adımlar atamayacaklarını biliyorlardı. Öncelikle sendikaları **"sendika"** olmalıydı. Sendikanın da "sendika" olabilmesi için tabanıyla canlı bağlar kurması, örgütlü gücüne dayanarak hak aramayı ilke edinmesi gerekiyordu. Bir başka deyişle, tabanın söz ve karar sahibi olması demek olan sendikal demokrasinin varlığı, metal işçisi için yeterli önşart oldu. Büyük miktarlarda işten atılmalara ve yoğun baskılara rağmen, kısa zamanda önemli bir yol alındı.

Sendikal demokrasi konusunda verdiği güvenle gelişen T. Otomobil-İş Sendikası yine bu özelliğini geliştirerek metal işkolunda işçilerin birliğini sağlamaya aday olduğu göstermektedir.

Otomobil-İş'in ağırlıklı olarak işyerlerine dayanan sendikal örgütlenmesi ile, tabanı ile birlikte politikalar üretmek için uygulayacağı yöntemlerle, işçilerin toplu sözleşme sürecine etkin katılımını sağlaması ile, sendikal harekete katacağı çok şey vardır.

T. Otomobil-İş verili koşullarda olanaklı olan her şeyi sonuna kadar zorlayarak, "bu koşullarda yapacak bir şey yok" anlayışına karşı örnek bir sendika olma şansına sahiptir. Ağırlıklı olarak işyerlerine dayanan sendikal örgütlenmesi ile, tabanı ile birlikte politikalar üretmek için uygulayacağı yöntemlerle, işçilerin toplu sözleşme sürecine etkin katılımını sağlaması ile sendikal harekete katacağı çok şey vardır.

T.Otomobil-İş Sendikası bağımsız bir sendikadır. Ancak işçilerin birliği ilkesini benimseyen bir sendikanın elbette sendikal mücadeleyi diğer işkollarından kopuk ve bağımsız bir mücadele olarak düşündüğü ve böyle sürdürmeye çalışacağı söylenemez. Gerçi bugünün öncelikleri bu durumu hemen çözümü zorunlu bir sorun olarak sendikanın ve işçilerin önüne koymuyor ama, gündemdeki önemli yerini akılda tutmak gerekir.

Metal işçileri Türk-İş deyince karşılarında Türk Metal'i ve onun sendikal anlayışını buldular. Ancak ne sendikal hareketin yadsınamaz önemde bir parçası olan Türk-İş, Türk Metal'le özdeştir, ne de Türk-İş'teki sendikaların büyük bölümünün sendikal anlayışı bütünüyle Türk Metal'in sendikal anlayışıdır.

Bir alandaki çatışmanın genel bir çatışma durumuna dönüşmesine engel olmak gerekir.

İşçilerin birliğinin tek bir örgütte somutlanmasının önemini gözardı etmemek, başa koymak kaydıyla, bugün bağımsız olan bir sendikanın bir yapı içinde yer alması elbetteki titizlikle ele alınıp, çözümlenebilir. Ancak işçilerin birliği için bu alanda da bugünden yarına ertelenemeyecek işler vardır. T. Otomobil-İş Sendikası'nın sendikal harekete genel bir bakışı olmalıdır. İşçilerin kaybedilen haklarının kazanılması için sendikal hareketin bütün güçlerini kapsayan ortak program, ortak eylem, en kötü koşullarda bile hiç olmaz ise paralel davranış için araç ve yöntemlerinin geliştirilmesi T. Otomobil-İş Sendikası'nın önümüzdeki dönem en önemli sorunu olacaktır. ■

WAT MOTOR'UN İŞSİZ İŞÇİLERİ

"Korku, çözüm değil çözümsüzlük getirir"

"KORKU çözüm değil çözümsüzlük getiriyor. Dün fabrikanın kapatılacağı ve toptan işsiz kalacağımız tehdidine boyun eğdik. YHK sözleşmesi 1 Şubat 1984 tarihinde sona erdiği halde, sendikamız Çelik-İş tarafından 1 Ekim 1984 tarihinden geçerli olmak üzere imzalanmasına ses çıkarmadık. Sekiz aylık emeğimizin karşılığı 16 milyon liramız patronun kasasında kaldı. Mücadele etmediğimiz için pişmanlık duyuyoruz.

Dün, kimi arkadaşlarımız etliye-sütlüye karışmaz, patronun verdiğine razı gelirlerse, işten atılmayacaklarını sanıyorlardı. En fazla düş kırıklığına uğrayanlar da onlar oldu. İşsiz kalmaktan kurtulmak için suya sabuna dokunmamanın yetmediğini anladılar.

Bizler birbuçuk aydır işsiziz. Birbuçuk aydır alacaklarımızı alamıyoruz. Alacaklarımızın küçücük parçalarını ödemek için fabrikanın önünde günlerce dilenci gibi bekletilip oyalanıyoruz.

Birbuçuk aylık işsizlik bizlere çok şey öğretti. Yönetimin gözüne girmek için çırpınan ve kim daha çok motor saracak diye yarıştırılan kadın işçiler bugün ellerindeki emaye tel izlerine bakıp: "Ellerimizden utanır olduk. Hatamızı anlıyoruz. Biz de varız. Haklarımızı alıncaya kadar mücadele edeceğiz" diyorlar...

Tek tek gazeteleri dolaştık. Gazetecilerle görüştük. Sorunumuzu anlattık. SODEP ve Halkçı Parti Üsküdar İlçe Başkanları ile birlikte basın toplantısı düzenledik. Polonya işçilerini çarşaf çarşaf savunan basınımız, ülkemiz işçilerinin sorunlarını haydi haydi savunacak diye bekliyorduk. Ancak ara sayfalarda, **"işçiler dertli"** türünden küçük haberlerle karşılaştık.

İşten çıkarmalar yalnızca 99 Wat işçisinin sorunu değildir. İşten çıkarmalar zincirleme sürmektedir. Basınımızdan ilgi ve destek bekliyoruz...

Biz işçiyiz ve ücretimizle yaşarız. 12 senelik işçi olanlarımız 30 bin lira ile ve çoğunluğumuz asgari ücretle yaşamaya çalışırken, bizlere onlar bile çok görüldü.

Ödenmeyen maaş, ikramiye ve tazminatlarımızın derhal ödenmesini istiyoruz. Tezgahlarımızın başına geçeceğimiz günü sabırsızlıkla bekliyoruz. Haklarımızı alıncaya kadar peş etmeyeceğiz!"

Otomobil-İş Şube Kongreleri ve Beklentiler

DEMİR DÖKÜM, Rabak, Tekfen, Philips, Kavel, Boronkay, Detel gibi metal işkolunda etkin 40'a yakın işyerinin bağlı olduğu **Otomobil-İş 3 No'lu Mecidiyeköy Şube Kongresi**, 10 Mart 1985 Pazar günü yapıldı. Kongreye 250 dolayında delege katıldı.

Uzun bir sessizlik ve durgunluk döneminden sonra, metal fabrikalarının işçileri haklı olarak kongreye büyük bir ilgi gösterdiler. Hak alma mücadelesinde örgütlü olmanın önemini yılların deneyi ile kavramış olan metal işçilerinin sendikalarına gösterdikleri ilgi elbetteki şaşırtıcı değildi.

Mecidiyeköy'deki Murat düğün salonunun önü sabahın erken saatlerinde işçiler, temsilciler, delegelerle doldu. Aslında birbirlerine hiç de yabancı olmayan bu insanlar yeni dönemdeki ortak sorunlar hakkında tartışıyorlardı.

Kongre, şube başkanının kısa bir konuşması ile açıldı. Divan başkanlığına T. Otomobil-İş Sendikası Genel Başkanı Aydın Özeren seçildi. Örgütlenme Dairesi Başkanı İsmail Aykanat, Topkapı, Ümraniye Şube Başkanları ile Boronkay' dan bir temsilci divan üyeliklerine seçildiler.

T. Otomobil-İş Genel Başkanı Aydın Özeren yaptığı konuşmada 12 Eylül 1980'den bugüne işçi sorunlarına değindi. Sendikaların faaliyete başladığı günden bu yana T. Otomobil-İş Sendikası'nın hızlı bir tempo ile geliştiğini belirterek, metal işçilerinin T. Otomobil-İş'i tercih etmelerinin nedenlerini anlattı. T. Otomobil-İş Sendikası'nın bugün işçilerin haklarına en iyi sahip çıkan sendika olduğunu, metal işkolundaki tek sosyal demokrat işçi sendikası olduğunu belirten Özeren, temel işçilerinin güçlü dayanışmasının ve birlikten yana samimi tutumlarının kendi sınıf çıkarlarına uygun olduğunu savundu. Aydın Özeren daha sonra sendikal haklardaki kısıtlamalara değinerek, sınırlamaların aşılması konusunda Türk-İş'in çaba sarfetmediğini söyledi. T.Otomobil-İş Sendikası'nın gelişmesi ile birlikte pekçok sorunla karşılaştığını, ancak çıkarılan engellere rağmen metal işçilerinin birliğinin sorunların üstesinden geldiğini ve geleceğini belirtti. Erdemir'de hükümetin teşmil isteminin işçilerin direnciyle karşılaştığını, konunun Cumhurbaşkanı'na intikal ettiğini belirterek, teşmil konusunda da bilgi veren Özeren, işçi çıkarma yasağının kaldırılmasıyla birlikte, çeşitli fabrikalardan 738 metal işçisinin işine son verildiğini, bu rakamın diğer işkollarına oranla çok yüksek olduğunu ve tamamen sendikal örgütlenmeyi engellemeyi amaçladığını anlatarak, konuşmasını tamamladı.

Gündemin rapor üzerine görüşler maddesinde, **Demir Döküm** ve **Bebimot**'tan birer temsilci, eski Şube Yönetim Kurulu'ndan Şube Sekreteri söz alıp konuştular. Konuşmacılar, metal işçilerinin sorunlarına değinerek, birliğin önemini vurguladılar ve geçmişteki hatalar dan ders alınması gereğini belirttiler. Sendikaların güçlenmesinin sendikal demokrasinin yerleşmesine bağlı olduğunu, bu sağlanırsa sendikaların daha da etkinleşerek işlevlerini yerine getirebileceklerini belirttiler.

Verilen aradan sonra gündemin seçimler maddesine geçildi. İki ayrı liste çıktı. Delegelerin sendikal demokrasiden yana, tabanın söz ve karar sahibi olmasına inanan, deneyimli işçilerin yönetimde yer alması için özel bir titizlik gösterdikleri açıkça görülüyordu.

Kongre sonrasında kendisiyle kısa bir söyleşi yaptığımız bir fabrika baştemsilcisi: **"Sendikal çalışmalar nedeniyle işten atıldığını, bölge çalışma kanalıyla yeniden işyerine döndüğünü, fabrikada çalıştırılmadığı bölüm, yapmadığı iş kalmadığını, kendisinin çekip gitmeye zorlandığını, bütün bunlara işçilerin de yardımıyla göğüs gerdiğini ve baştemsilci seçildiğini"** söyledi.

"Şu anda fabrikada kalmak için namaz kılmaya başladığını, adının sofuya çıktığını, namaz kılmaya başlayınca dindar işçilerin kendisini desteklemeye başladığını, işverenin kendisine karşı tavrının değiştiğini belirten baştemsilci, sözlerini şöyle tamamladı

"İşverenlerin bir kitabı var. Bizim haklarımızı çalmak için ne gerekliyse orada yazıyor galiba. Tabanda birliği sağlamalıyız. Fabrika bazında temsilciden işçiye, işçiden şubeye birlik olmamız zorunludur"

Türk-İş'i Vuran Yasalar

Ali DEMİRKAN

Dar sendikal çıkarlar peşinde koşan Türk-İş, üyelikten istifaların zorlaştırılması ve yüzde 10 barajını aşan sendikaların, diğerleri aleyhine kollanır duruma gelmesi gibi "Avantajlar" elde etti. Bize göre ise, kendi boğazındaki ipin ilmeğini biraz daha sıktı.

GÖRÜNEN odur ki, son zirvede, hükümet ile Türk-İş bir noktada anlaşmak zorunda kaldılar: "Küçük de olsa mutlaka bir adım atmalıyız."

Türk-İş zirvelerin yararsızlığı yönündeki baskılara karşı koyabilmek için böylesi bir adıma şiddetle gereksinim duyuyordu. Hükümetde kamuoyundaki uzlaşmaz görünümünü silmek ve çok etkili bir oylama aracı olan zirvelere Türk-İş' in devamını sağlamak için "ufak tefek tavizlerden" yana görünüyordu.

Ve Türk-İş bu avantajlı durumu kendi kalesine gol atarak kullandı. İşçilerin karşılaştığı sorunların yasaklardan ve kısıtlamalardan kaynaklandığı görüldüğü halde ve istisnasız bütün yasaklara ve kısıtlamalara karşı çıkmak gerekirken, Türk-İş sendikal tekel olmasını pekiştirecek yeni yasaklar talebinde bulundu.

Bütünü benimsense dahi işçilerin hiçbir sorununa çözüm getirmeyecek 20 yasa maddesi değişikliği önerdi. Bugüne kadar bütün işçi taleplerine karşı kör ve sağır olan hükümet de bu eşsiz fırsatı kaçırmayarak, 21 gün gibi kısa bir süre içinde 9 değişiklik önerisini benimsediğini açıkladı.

Dar sendikal çıkarlar peşinde koşan Türk-İş üyelikten istifaların zorlaştırılması ve yüzde 10 barajını aşan sendikaların diğerleri aleyhine kollanır duruma gelmesi gibi "Avantajlar" elde etti. Bize göre ise kendi boğazındaki ipin ilmiğini biraz daha sıktı.

Görüşümüzü Türk-İş'in üzerine önemle durduğu yüzde 10 barajı örneği ile anlatmaya çalışalım.

MİSK 5 önemli işkolunda yüzde 10 barajını aştı. Durumun kısa özeti şöyle:

282 sayılı Sendikalar Yasası, bir defaya mahsus olmak üzere, açık bulunan sendikalara üyelerini yeni yasanın belirttiği hükümlere göre değil, yalnızca işyerlerinde ilan ederek bakanlığa bildirme hakkını verdi. Bakanlık da listeleri yasal geçerliliklerini ve doğruluklarını araştırmadan kabul ettiğini açıkladı.

Daha sonra sendikal calışmaya başlayan MİSK aynı uygulamanın kendisi için de müktesep hak olması nedeniyle geçerli olması gerektiğini öne sürdü. Bakanlığın usta manevraları ve göz yumması sonucu, listelerinin araştırmasız ve incelemesiz kabul edilmesi gerektiği yolunda yargı organından karar alabildi. Böylece bakanlığın başlangıçta Türk-İş yararına sonuçlar veren, sahteciliğe göz yuman ve kapı açan kararları geri dönüp Türk-İş'i vurdu.

Yeni yasal düzenlemeler yapılırken sendikal rekabete son vermek ve güçlü sendikacılığı destekleyerek "iş barışını" sağlamak gerekçesi ile konulan yüzde 10 barajının ne işe yaradığı bugün iyice açığa çıkmıştır. İktidarların sendikaları denetlemesi ve "laf dinlemez sendikaların" önlenmesi için konulan yüzde 10 barajı bu amaçla da uygulanmaktadır. Örneğin başlangıçta bakanlığın oldukça müsamahakâr davrandığı Hak-İş'in bazı sendikaları, çizmeyi aşıp gerçekten işçinin hakkını savunmak gibi bir eğilim içine girince, hemen cezalandırıldılar. Yüzde 10 barajını "aşamadılar".

İşyerlerindeki "yıkıcı" sendikal rekabete nasıl engel olunacağını yılların deneyi ortaya koymuştur. Bu gizli oy, açık sayım ilkesi ile yapılması gereken referandumdur.

Türk-İş sendikal yasaklardan medet ummamalıdır. Bilinmesi gerekir ki, eğer birtakım anti-demokratik yöntemlerle işçileri bünyesinde tutmaya çalışırsa işverenlerin karşısında boynu büküklük ve güçsüz olacağı gibi, işçilere de "hükmetmeyi" başaramayacaktır. ■

MİSK'E BAĞLI SENDİKALAR	KAYYUMLARIN BİLDİRİMİ	SENDİKANIN EK 6'DA BİLDİRDİĞİ	FARK
Türk Mensucat-İş	9.263	35.648	26.385
Türk Cevher-İş	432	10.695	10.263
Türk Deri-Sen	337	5.036	4.699
Türk Çimser-İş	4.013	15.011	10.998
Türk Oleysen	179	11.552	11.373
Türk Ağaç-İş	1.017	6.574	5.557
Türk Çelik-İş	3.750	46.538	42.788
Türk Gıda-İş	3.115	32.593	29.478
GENEL TOPLAM	21.856	163.647	141.791

• *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ocak 1985 istatistiklerinde ise MİSK'in 8 sendikasının yeni yasaya göre yapılmış yeni üye sayısının 4638 olduğu saptandı.*

Türk-İş'in Yasalarda Yapılmasını İstediği Değişiklikler

Dağ Fare Doğurdu.

TÜRK-İŞ'İN SENDİKALAR YASASINDA:

1) **22'nci madde:** İşçi sendikasına üyeliği kesinleşen işçinin üye kayıt fişinin işverene gönderilmesi zorunluluğunun kaldırılması,

2) **25'inci madde:** Sendikadan istifa eden bir işçinin diğer bir sendikaya girmesi durumunda yeni sendika üyeliğinin üç ay sonra geçerli olmasının yasada daha kesin belirtilmesi,

3) **34'üncü madde:** İşyeri sendika temsilciliği sayısının, eski Sendikalar Yasası hükümlerine göre yeniden düzenlenmesi,

4) **35'inci madde:** Sendikaların temsilciliklerinin görevinin Toplu İş Sözleşmesinin bitimi ile son bulmasına ilişkin hükmün kaldırılarak temsilcinin görevinin sözleşme bitip yenisi yapılıncaya kadar sürmesi yolunda yeni bir hüküm getirilmesi,

5) **47'inci madde:** Sendikal denetimde, herhangi bir karar ve harcamada yönetim kurulu kararı varsa, bunun yeterli sayılması,

6) Toplu sözleşme bittikten sonra check-off sistemine son verilmesi,

7) **Geçici 4'üncü madde:** Sendika yöneticilerinin statüsüne bakılmaksızın bu maddenin şu andaki sendikalara uygulanması (Geçici 4'üncü madde yasasının yürürlüğe girdiği tarihte sendika, sendika şubesi ve konfederasyonların genel kurulları dışındaki organların seçilmiş bulunanlardan statülerine bakılmaksızın dört veya daha fazla olağan genel kurul dönemini dolduranların iki dönem daha seçilebileceklerini öngörüyor.)

GREV VE LOKAVT, TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ YASASINDA:

1) **12'nci madde:** Bir sendika eğer yüzde 10 barajı aşmış ve çeşitli yerlerde işyeri yetkisini almışsa, diğer bir istatistikte yüzde 10'luk barajı aşmazsa eski işyerinin yetkisinin düşmemesi,

2) **15'inci madde:** Yüzde 10'luk yetki barajını aşmayan sendikalar, barajı aşmış olan sendikaların yetkilerine itiraz etmemeli,

3) **16'ıncı madde:** Yetki belgesi almadan Toplu İş Sözleşmesi yapılmasına ilişkin maddenin ikinci fıkrası tümüyle yasadan çıkarılmalı,

4) **17'inci madde:** Toplu sözleşme çağrısını yapan sendika görüşmede ileri süreceği tekliflerin bütününü verirken, ileride bu tekliflerinde değişiklik yapılabilmeli,

5) **21'inci madde:** Toplu görüşmeye taraflardan biri gelmezse, toplantıya gelen taraf durumu 6 gün içinde değil, 3 gün içinde görevli makama bildirmeli,

6) **22'nci madde:** Arabulucuya gitmek için 60 günlük süre beklememeli. Uyuşmazlık çıktığı takdirde, her an arabulucuya gidilebilmeli,

7) **23'üncü madde:** Arabulucu, arabuluculuk süresinin sonunda anlaşma olsun olmasın üç iş günü içinde raporunu görevli makama vermeli,

8) **29'uncu madde:** Kömür, tabii gaz, petrol, banka, genel işler, su, elektrik, havagazı gibi işlerdeki grev yasağı kaldırılmalı,

9) **37'inci madde:** Grev ve lokavt kararının ne zaman uygulanacağı karşı tarafa bildirilmeli,

10) **38'inci madde:** Grev sırasında grev uygulanan iş yerinde stok çıkarılabilmesi, satılabilinesi hükmünün tümden yasadan çıkarılması,

11) **43'üncü madde:** Grev sırasında işçi çıkarılması, o yerin valiliğinin başkanlığında bir komisyon tarafından belirlenmeli ve konu bölge çalışma müdürlüğüne bildirilmeli,

12 **48'inci madde:** Grev gözcüleri iki kişi ile sınırlandırılmamalı, grev uygulanan işyerindeki temsilci sayısı kadar işçi grev gözcüsü olabilmeli. Ayrıca grev mahallinde yalnızca çadır kurulabilmeli,

13) **53'üncü madde:** Yüksek Hakem Kurulu Başkanı, Yargıtay'ın iş davalarına bakan dairesinin başkanının başkanlığında, 4 işçi temsilcisi ve 4 işveren temsilcisinden oluşmalı. 4 işveren temsilcisinden ikisi kamu, ikisi de özel sektörü temsil etmeli.

GÖKOVA 2222

Yıl 2222. Mayıs'ın 10'u. Gri bir gün. Hava yapış yapış. Türkevleri Yerel Konseyi toplantı halinde. Üyelerin hepsi hazır. Altı kişiler. Başkan dahil üçü çevredeki termik santralde çalışıyorlar. İkisi işçi? birisi mühendis. Birisi kömür ocağında ustabaşı. Biri evkadını, öteki de lisede öğrenci.

Görünüşte olağan toplantılardan biri. Konuşulanları izleyelim...

Başkan: Toplantıyı açıyorum. Gündemimiz yüklü. Önemli bir konuyu görüşeceğiz. Burada yaşamak gittikçe zorlaşıyor. Yakında nefes de alamaz olacağız. Bir çözüm bulmamız gerek.

Ustabaşı: Arkadaşlar, çevrenin neden kirlendiğini, nasıl bu duruma geldiğini biliyoruz. Ama koskoca santrali, kömür ocağını, fabrikaları tutup taşıyamayız ya. Üstelik ekmek kapımız bunlar.

Evkadını: Ne yani, ölüme mi mahkumuz?

Ustabaşı: Onu demek istemiyorum, çözüm bulmanın zorluğunu belirtiyoruz sadece.

Başkan: Arkadaşlar, hemen tartışmaya başlamayalım. Ben bir ön hazırlık yaptırdım. Bu noktaya nasıl gelmişiz, onu çıkarttırdım. Sağolsun, öğrenci arkadaşımız, 1980'li yıllardan bu yana, yaklaşık kırk yıllık bilgileri derledi. İsterseniz önce onu dinleyelim.

Öğrenci: Bana değil, bilgisayara teşekkür edin. Bilgileri veren o çünkü. Çok şaşıracaksınız ama, kırk elli yıl önce burası cennet bir köşeymiş, cennet...

Evkadını: Hadi canım, hiç mi cennet köşe görmedik.

Öğrenci: Ben elimdeki bilgilerin yalancısıyım. O zamanlar, burada gök mavi, ova da yeşilmiş. Hem de bir başka mavi, bir başka yeşil... Akın akın insanlar gelirlermiş buraya, teknelerle. Koylarda demirler, denize girer, balık tutarlarmış. Öyle ki, yabancılar bile buraya gelmek için avuç dolusu para harcarlarmış.

Evkadını: Eeee, ne olmuş da, senin bir başka mavin griye, birbaşka yeşilin de sarıya dönmüş; denize girilmez, balık bulunmaz olmuş?

Öğrenci: Başımıza ne gelmişse, burada kömür olmasından gelmiş.

Ustabaşı: Suçlu bizim ekmek parası mı yani?

Öğrenci: Yok canım! Burada kömür olunca, o zamanın yöneticileri demişler ki "ülkede zaten enerji sıkıntısı var; madem ki burada kömür var, su var, öyleyse termik santral kuralım, bunları değerlendirelim.

Mühendis: Başka yer mi yokmuş?

Mavi Gök ile Yeşil Ova'nın Başına Gelenler

Tunç TAYANÇ

Öğrenci: Orası bilinmiyor.
Mühendis: Ne demek, bilinmiyor? Tamam, burada kömür varmış, su varmış ama, ülkenin başka hiçbir yerinde yok muymuş da santrali buraya yapmak zorunda kalmışlar, yoksa buraya yapmak başka yerlere yapmaktan daha mı ekonomik çıkmış?
Öğrenci: Bu konuda veri yok. Buraya yapmaya karar verilmiş.
Mühendis: Tamam, onu anladım da, anlamadığım buraya yapma kararının nasıl verildiği...
Ustabaşı: Evet, nasıl verilmiş? Buraya elektrik direği dikerken bile "acaba en uygun yer" neresi?" diye araştırıyoruz. Koskoca santral için böyle bir araştırmayapılmamış mı?
Öğrenci: Elimdeki bilgilere bakılırsa, pek yapılmamış. Buraya termik santral yapılmasına karar verilmiş ve yapılmış. Ama nasıl karar verilmiş, onu bilemiyoruz.
Evkadını: Peki, o zaman burada oturanlar, analarımız, babalarımız karşı çıkmamışlar, "bu iş böyle yapılmaz" dememişler mi?
Öğrenci: Olmuş olmasına da, dinleyen pek olmamış. Hatta analarımız, babalarımız direnmişler, inşaat için gelenleri buraya sokmamaya bile çalışmışlar.
İşçi: Ben böyle bir şeyler hatırlıyorum galiba. Bebeydim daha. Anamın kucağında, bir bağrış çağrış hatırlıyorum.
Öğrenci: Neyse, sonunda devlet gücüyle girilmiş. Hafriyattı, inşaattı derken santral bitmiş, bugüne gelinmiş.
Mühendis: Ben gene aynı konuya döneceğim: Karar nasıl alınmış?
Öğrenci: Dedim ya, bu konuda bilgi yok!
İşçi: Ama ben hatırlıyorum, buraya adamlar geldilerdi. Otomobiller, kamyonlar. Koşuşturup durduktu biz de...
Öğrenci: Karşı çıkanlar olunca, onları yatıştırmak için zamanın büyükleri, başbakan ve bakanlar buraya gelmişler. Sözüm ona tartışmışlar, ama karar değişmemiş. Gazeteler, meslek kuruluşları, siyasi partiler...Bunlar da karşı çıkmışlar.
Evkadını: Anlaşılan pek etkili olamamışlar.
Ustabaşı: Sonunda buraya yapılmış olmasından da belli değil mi?
Öğrenci: Evet, seslerini duyurmuşlar da, dinletememişler. Hatta, zamanın Enerji Bakanı tarafından "cahillik"le bile suçlanmışlar. Ama vazgeçmemişler. Bakın, Hasan Pulur ne yazmış: "Biz cahilliği, kara cahilliği,sırılsıklam cahilliği sineye çekelim, ama yine de yazdığımızı yazalım... Yazalım ki, ilerde, bugünkü Gökova'yı ancak fotoğraflarıyla, resimleriyle görenler, "yahu bu ecdadımız da..." diye lafa başladıkları zaman, bizim çocuklarımız, torunlarımız, "yoo, dur bakalım hemşerim!" diye onları sustursunlar: "Bakın bizim babamız, dedemiz o tarihlerde şunları yazıp şunları söylemişti. Ama iş inada bindi, devletin, hükümetin, karşısında elleri, kolları bağlı kaldı. İş öyle inadabinmişti ki, o günkü hükümet bu konuda bir Meclis araştırmasını bile kabul etmedi, bir araştırmaya bile tahammülleri yoktu... Oysa bu iş enine, boyuna araştırılsaydı, kıyamet mi kopardı?"
Mühendis: İşte, benim aklıma yatmayan da bu. Enine boyuna araştırmadan, seçenekleri tartışmadan nasıl karar alınır? Karşı çıkanlar neden karşı çıkmışlar? Onlar araştırmışlar, karşı seçenekler oluşturmuşlar mı?
Öğrenci: Bölük pörçük. Öyle dört başı mamur bir çalışma ile karşı çıkmamışlar. Zaten karşı çıkış da çok organize olmamış. Yazılmış, çizilmiş, toplantılar yapılmış, demeçler verilmiş, ama hep bireysel düzeyde kalmış, o kadar...
Evkadını: Karşı çıkanlara ne yanıt verilmiş?
Öğrenci: Zamanın Enerji Bakanı demiş ki: "Buraya turistik bir santral yapacağım. Mabet gibi olacak. Cami gibi olacak". Zamanın Turizm Bakanı da, "görüntü biraz bozuluyorsa ona karşı da o kadar kusur kadı kızında da bulunur derim. Gerekirse güzel göstermek için santrali yeşile de boyarız" demiş.
Evkadını: Alay mı ediyorlar?
Öğrenci: Yoo, çok ciddiler. Başbakan da demiş ki: "Ben mühendisim aslında, bu santral güzel bir santral olarak da yapılır, tabii dış görünüş olarak da..."
Mühendis: Bırak dış görünüşü, mış görünüşü... Kirletme için ne demiş?
Öğrenci: Demiş ki: "Gökova'daki termik santral uygun koşulların nedeniyle daha mantıki, yazın önemli bir sorun yaratmaz, sadece kışın yağmur asite dönüşür. O zaman da çaresine bakarız."
Mühendis: Bu başbakan mühendis mişmiş üstelik?
İşçi: Evet, meslekdaşımız!
Mühendis: Peki, gelip hiç burada yaşamayı denemiş mi?
Başkan: Arkadaşlar, zaman uzadı, isteyen öğrenci arkadaşımızdan daha ayrıntılı öğrenir. Şimdi biz ne yapacağız? Ona karar verelim...
Evkadını: Ne yapabiliriz ki? Yazgımız kırk yıl önce çizilmiş.
Mühendis: Hem de hesaba kitaba dayanmadan. Hesap kitap sonucu burası feda edilmiş olsa, bu kadar canım yanmayacak.
Öğrenci: Başkan, o zaman adet böyleymiş. Önce çevreyi kirletmek için ellerinden geleni artlarına koymazlarmış, sonra da karşısına geçip "nasıl kurtarsak" diye düşünürlermiş. *İzmit Körfezi* diye bir yer varmış, böyle olmuş; *İzmir Körfezi*'nde böyle olmuş; Haliç'in canına okumuşlar. Yalnız kıyılar değil, koskoca Bursa ovasının suyunu tüketmişler. Örnek çok. Hiç bir zaman başka seçenekler konmamış, en ekonomik seçenek seçilmemiş. Zaten insan değilmiş önemli olan, ton, dolar, mark gibi şeyler daha değerliymiş. Sonra kurtarma kampanyaları açmış, milyarlarca para harcanmış, astarı yüzünden pahalıya olmuş. Hep böyle olmuş. Bize makine, teknoloji satan ülkeler kazanmışlar. Önce makineleri, teknolojiyi satmışlar; sonra o makinelerin, teknolojilerin kirlettiklerini temizleyecek makineleri, arıtma tesislerini, teknolojileri.

Başkan: Biz de "Gökova'yı Kurtarma Derneği mi kuralım? Çıkıp da, "Gökova'yı gözlerim gibi mavi mi yapacağım" diyeyim?
Öğrenci: Başkan, bunu da senden önce demişler, Gökova için değil ama, Haliç için...
Ustabaşı: Uzun lafın kısası, kırk yıl öncenin günahını biz mi sırtlanacağız şimdi? Çocuklarımızın beti benzi sapsarı...
İşçi: Hep öyle olmamış mı? Bugünü kurtaralım diye, yarınları feda etmişler, dünden hiç ders almamışlar ya da almak istememişler... ■

Yaşama Hakkını Haketmek

Barış ve silahsızlanma konularında yazıp çizerken, bu yüce ülkünün üstünü gölgelememek için, azami dikkat harcanması gerekir. Nükleer bir çağda yaşıyoruz. Nükleer bir savaşın korkunçluğu, barışı yaşamla, savaşı ölümle eşdeğer kılmaktadır. Yaşama hakkı ise, varolan hakların en kutsalıdır.

BARIŞ ve silahsızlanma konularında yazıp çizerken iyice dikkatli olmak gerekiyor. Bunun birinci nedeni, konunun nesnel bir bakış açısına sahip olmayı özellikle zorunlu kılmasıdır. Eğer olaylar çok yönlü olarak irdelenmezse, karamsarlığa kapılmak, çok bilmişliğe sürüklenmek, hatta yapayanlış bir mantığın tutsağı olmak işten bile değildir. Ayrıca, gene özellikle bu konuda, bir yığın doğru-yanlış haber, geçerli - geçersiz varsayım ortalığı doldurmuş durumdadır. Doğruları yanlışların arasından eleyip çıkartmak da olabildiğince titiz davranmayı gerektirmektedir. Üstelik ayrıntılara girildiğinde konu iyice karmaşıklaşmakta, hatta uzmanların bile içinden zor çıkacağı biçimler almaktadır.

Ortalığı yalan-yanlış bir yığın haber, geçerli-geçersiz bir yığın varsayım doldurduğundan söz etmiştik. Şimdi bunlara ilişkin bir iki örnek verelim.

27 Şubat tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yeralan bir haberin başlığı şöyle: **"CIA'nın Sovye**[illegible] ilişkin raporu açıklandı: Askeri Harcamalar Azaldı". Okuduğumuz zaman haberin kaynağının Amerikan **International Herald Tribune** gazetesi olduğunu öğreniyoruz. Savunma Bakanlığı, tarafından da doğrulandığı belirtilen haberde, Sovyetler Birliği'nin askeri harcamalarının ABD'ye oranla azaltıldığı belirtiliyor. Verilen haberde ayrıca, Demokrat Partili Savunma Bakanlığı yetkilisi William Proxmire'nin, **"Sovyetler'in silahlanmasının son yedi, yıldır dondurulduğu Washington'un dikkate alması zamanının geldiği"**ni söylediği aktarılıyor.

Şimdi bir de 28 Şubat tarihli **Milliyet** gazetesine göz atalım. Orada da aynı konuda bir haber göze çarpıyor. **Associated Press ve Anadolu Ajansı** kaynaklı bu haberin başlığı da şöyle: **"CIA ve Pentagon Aynı Görüşte: Sovyetler'in Silahlanma Harcamaları Artıyor"**. Haberde gerek Pentagon'un gerekse CIA'nın Sovyetler'in askeri harcamalarının ABD'ye oranla çok daha fazla olduğunda birleştikleri belirtiliyor.

Alın size bir bilmece. Aynı konuda birbirine taban tabana karşıt iki haber. Şimdi, William Proxmire gibi, ABD'nin de savunma harcamalarını kısması gerektiğini mi savunacaksınız, yoksa ABD' nin aşırı silahlanmasını haklı mı çıkartacaksınız?

Sıra bir başka bilmecede. Başkan Reagan 4 Haziran 1982 günü, uzay mekiği Colombia'nın yeryüzüne döndüğü sırada Amerika'nın yeni bir çağa girdiğini ve kendisinin de ABD'nin uzay politikası konusunda yeni bir karar aldığını söyledi. Başkan Reagan'ın bu kararında ABD'nin uzaydaki öncülüğünü **korumasından** söz ediliyordu. Yani Başkan Reagan ABD'nin bu alanda Sovyetler Birliği'nin önünde olduğunu açıklıyordu. Ama Savunma Bakanlığı'nın araştırma ve mühendislikle ilgili bakan yardımcısı Richard De Lauer 20 Eylül 1982 günü, başkan Reagan'ın uzay programına kuşkuyla bakan senatörleri ikna etmek için Senato Dış İlişkiler Komitesi'nde yaptığı konuşmada Sovyetler'in uzay alanında alıp başını gittiğini ve ABD'ye geride bıraktığını söyleyecekti. De Lauer Sovyetlerin uzay faaliyetlerine yaptıkları harcamanın "endişe verici" olduğunu ekleyip, senatörleri ödenek konusunda iknaya çalışacaktı. Kime inanmak gerekiyor acaba?

Bunlar kimseyi, içinden çıkılamaz görünen konularla ilgilendiği gibi bir karamsarlığa sürüklememeli. Basında yalan-yanlış haberler ilk kez çıkmıyor. ABD yetkililerinin de teknoloji konusunu Demokles'in kılıcı gibi tepemizde tuttuğu bu kılıcı zaman zaman bir yöne, zaman

zaman diğer yöne kımıldattığı da biliniyor. Kaldı ki yanılmamak için çok daha geçerli bir yol var: O da somut önerileri irdelemek. Örneğin nükleer silahların öncelikle karşılıklı olarak dondurulması, Sovyetler Birliği de dahil olmak üzere dünyanın hemen her yerinde de sempatiyle karşılanan somut bir öneri. Üstelik hiçbir "bilmece" yanı da yok.

Barış ve silahsızlanma konularında yazıp çizerken dikkat etmeyi zorunlu kılan bir diğer konu ise bu yüce ülkünün üstünü gölgelememek için azami dikkat harcanması gereğidir. Nükleer bir çağda yaşıyoruz. Nükleer bir savaşın korkunçluğu, barışı yaşamla, savaşı ölümle eşdeğer kılmaktadır. Yaşama hakkı ise varolan hakların en kutsalıdır. Kimseye devredilmez vazgeçilmez bir haktır.

Bunları söyledikten sonra Cumhuriyet gazetesinin 17 Mart tarihli Siyaset 85 ekinde yeralan ve Dr. Faruk Sönmezoğlu imzasını taşıyan bir yazıya geleceğiz. "**Cenevre 'Sohbetleri': Umut Muhalefetler**" başlıklı yazıdaki kimi tartışmalı noktaları şimdilik bir kenara koyalım ve Sayın Sönmezoğlu'nun yazıdaki vargısını ele alalım. Sayın Sönmezoğlu, yazısında Batı Avrupa'da silahsızlanma konusunda yükselen tepkilere işaret ediyor ve benzer tepkilerin Sovyetler Birliği ve ABD'de görülmemesinden şikayet ediyor. Şunları söylüyor: "... **ABD kamuoyunda bu yönde bir hareketin gelişmesinin nesnel koşulları çok daha fazladır. Siyasal karar alıcılar dışındaki kesimler üzerinde doğrudan devlet denetiminin söz konusu olduğu Sovyetler Birliği'nde ise bu türden bir kamuoyunun oluşabilmesi için koşullar oldukça caydırıcıdır... Bu durumda belki de, bu iki büyük ülkenin halklarının henüz, sağlam temellere dayalı bir barışın sağlandığı bir dünyayı haketmedikleri söylenebilir.**"

Biz de sözü fazla uzatmadan, Cumhuriyet okuyucularının böylesine sorumsuz bir yargıyla muhatap olmayı kesinlikle haketmediklerini söyleyelim. Her iki ülke halkları da barışı, yani yaşama hakkını haketmeyip de neyi hakedecek? Kişinin ya da halkların böyle temel ve vazgeçilmez bir hakka sahip olması başka şey, onu başkalarına karşı koruması ve kökleştirmesi başka şeydir. Bu ikisi birbirine nasıl karıştırılabilir? Örneğin ensesine bir haydut tarafından silah dayanmış bir kişi o haydutla olan mücadelesine göre mi iyaşama hakkını "hakedecek"tir? Kişi doğuşundan başlayarak en temel hakkı olan yaşama hakkına sahiptir; bu hakkı ne şekilde koruyacağı ise bir başka konudur. Aynı durum barış konusunda halklar için de söz konusudur.

Bunları söyledikten sonra diğer konuya geçelim. Eğer yazıda her iki ülke halklarının barış için yeterince mücadele etmedikleri söyleniyorsa, bu doğru mudur?

Bu noktada bir kez daha basmakalıp değerlendirmelerden kaçınma gereği ortaya çıkıyor. Örneğin ABD halkı "barış için yeterince mücadele etmiyor" türünden sıradan bir değerlendirme yapacağımıza, Amerikan halkını, bu halkın içinde yaşadığı siyasal, ekonomik, toplumsal ortamı anlamaya çalışmalıyız. Çünkü söz konusu olan bir halktır, politikacılar değil. Sözgelimi Reagan'ın başkanlık seçimlerinde başarılı olmasında onun iç politika konusundaki değerlendirmelerinin daha ağırlıklı olduğunda siyasal gözlemciler birleşmektedir. Tüm bunların ötesinde ABD'deki askeri sınai kompleksin, dev silah tekellerinin varlığı ABD halkını yanlış değerlendirmelere, propagandalara, demagojilere açık tutmaktadır.

Bunlar bir yana, ABD'de barış ve silahsızlanma için çaba gösterenlerin sayısı hiç de Sayın Sönmezoğlu'nun düşünüğü kadar az değildir. Geçenlerde Viyana'da "Silahsızlanma ve Yumuşama İçin Üçüncü Diyalog" adlı uluslararası toplantıya katılan seçkin ABD politikacılarından Jesse Jackson, milyonlarca insanın barış ve adalet için yürüttüğü giderek büyüyen mücadeleyi durdurmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini söylüyordu. Gerçekten de, Amerika'da da katoliğinden liberaline, liberalinden sosyalistine kadar barış için mücadele eden yüzlerce örgüt vardır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun silahsızlanma konusundaki ikinci oturumu sırasında New York'ta bir milyon kişinin toplanıp barış ve silahsızlanmayı savunduğu unutulmamalıdır. Amerikan tarihinin en büyük gösterisi olan bu gösteriyi bizim TRT'miz bile lütfedip bir 'haber' saymıştı.

Gelelim Sovyetler Birliği'ne. Burada da sözü İngiliz İşçi Partisi liderlerinden Antony Benn'e bırakalım. Benn, İkinci Dünya Savaşı'nda 20 milyon kayıp vermiş bir ülkenin halklarının barış ve savaş konusuna kayıtsız kalamayacağına inandığını söylüyor.

Bu ülkede 1984 Ekim ayında yapılan "Silahsızlanma Haftası"na 53 milyon kişinin katıldığı, barış için çaba gösteren tüm örgütlere 90 milyon kişinin parasal katkıda bulunduğu da dünya basınında yer alan haberler arasındadır. Bu örgütlerin verdikleri öneri doğrultusunda, daha 1951 yılında Sovyet Parlamentosunun "savaş propagandasının ağır bir suç sayılması" kararını aldığını, bunun sonra da bir Anayasa hükmü haline geldiğini de biliyoruz.

Sayın Sönmezoğlu gibi biz de barış için daha çok çaba gösterilmesi gerektiğine inanıyoruz. Günlük birçok konuda birbiriyle aynı fikirde olmayan, hatta bütünüyle karşıt görüşleri paylaşan insanların biraraya gelmesi sağlam ve adil bir barış için temel bir koşuldur. Ama barış ve silahsızlanma konusunda geçmişte tüm dünya halklarınca yapılanları küçümsemeye, karamsar tablolar çizmeye ve hele hele sorumluluktan uzak sözcükler kullanmaya hiç de hakkımız olmadığına inanıyoruz ■

Pentagon'da yapılan bir protesto gösterisi.

Zaferin 40. Yıldönümü "Alman Halkının Gururunu İncitmeden" Nasıl Kutlanır?

ALMAN faşizmine ve Japon militarizmine karşı kazanılan zaferin 40. yıldönümünü kutlamaya hazırlandığımız şu günlerde bir tartışmadır sürüp gidiyor. Tartışmayı açan kişi, Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl. Sorun da şu: **"Zaferin 40. yıldönümü müttefik Federal Alman halkının gururunu incitmeden nasıl kutlanır?"**

Şimdi bu soruya uygun düşen yanıtlar aranıyor. Başbakan Helmut Kohl Federal Almanya için uygun bir yanıt da bulmuş: **"gürültülü kutlamalar yapmamak"**; tersine, oturup şöyle uzun boylu **"düşünmek"**.

Peki "düşününce" ortaya ne çıkacak? Bunu da daha önceden düşünmüş olanlar var. Bunlardan birisi de Hıristiyan Demokrat Parti'nin liderlerinden Alfred Dregger. Dregger şunları söylüyor: **"Hitler'in yenilgisi herkesi mutlu etmelidir, ama bu aynı zamanda Stalin'in zaferidir. Bizim için de, 2 milyonu öldürülmüş olan 14 milyon Alman'ın sürgün edilmesidir... Bu Avrupa tarihinin en büyük felaketidir. Felaketleri kutlayamazsınız."**

Kuşkusuz Başbakan Kohl da benzer görüşleri paylaşıyor. O da 8 Mayıs zafer gününü, **"artık yalnız izi kalmış olan, ama belirli koşullarda çok acı veren"** bir gün olarak görüyor.

Kohl ve yandaşlarının görüşlerinin Federal Almanya'da çok ciddi tepkilerle karşılaştığını hemen ekleyelim. Tepkilerden birisi sosyal demokrat lider Hans Jochen Vogel'e ait. Vogel, zaferin 40. yıldönümünün sessizce geçiştirilmesini **"ahlâksal bir iflasın ilanı"** olarak görüyor. Sosyal Demokrat Parti 8 Mayıs günü Nurnberg'de bir toplantı yaparak Alman halkının "faşizmden kurtuluşunu" kutlayacak. Federal Almanya'da etkin bir siyasal güç olan Yeşiller ise, Federal Almanya'nın da savaş kurbanları arasında kabul edilmesini ve Auschwitz toplama kampında resmi törenler yapılmasını istiyorlar. Demokratik Almanya'da da "Faşizme Karşı Zaferin 40. Yıldönümü" için büyük tören hazırlıkları yapılıyor.

Federal Almanya'da yükseltilen bu tepkilere katılmamak olanaksız. Bugün ortada bir "felaket" varsa, o da ancak faşizme karşı zaferin "Alman halkının gururunu incitebileceği" yönünde kimi düşüncelerin belirmesi olabilir. Çünkü insanlık tarihinin yaşadığı en büyük felaket olan 2. Dünya Savaşı'nın sorumlusu tüm Alman halkı değil, Alman faşizmi ve ona iktidar kapısını açan dev tekellerdir. Şimdi kalkıp da "Alman gururunun incinmesi" olasılığından sözetmek, gerçek sorumluları saklamak ve intikamcı duyguları körüklemekten başka hiçbir anlam taşımaz.

Ama bir de şu "masum" görüşlere bakın: **"8 Mayıs'ı kutlamak yalnızca Hitlere karşı olanlar için kolaydır. Almanların çoğu Hitler'i izlemiş ve acı çekmiş olduğu için.... kendi yenilgilerini kutlayamazlar. Dolayısıyla Hitler'in yıkılışından sonraki dönem üzerinde yoğunlaşma yönünde bir eğilim vardır."** Bu

"masum" görüşlerin sahibi de inanması güç ama Munih üniversitesinde siyasal bilimci olarak görev yapan Profesör Kurt Sontheimer.

Sontheimer'in görüşlerini öğrendikten sonra, "Hitler'e karşı olmadıkları için kendi yenilgilerini kutlayamayanların" ne yapabileceğini biz söyleyelim: Nazileri aklamaya çalışmak!

Gerçekte, yapılan da bu. Bugün nazi savaş suçlularının aklanması için "çok uluslu" bir kampanya yürütüldüğü gözden kaçmıyor. En son örnek de, İtalyan Marzabotto kasabasını bombalatarak 2000 köylünün ölümüne yolaçtığı için ömür boyu hapse mahkum edilen Walter Reder'in "savaş suçlusu" değil, "savaş kurbanı" olarak gösterilmeye çalışılması.

Reder için yürütülen kampanya sırasında Federal Alman Die Welt gazetesi, kasabanın müttefikler tarafından yanlışlıkla bombalanmış olabileceğini öne sürmeye çekinmedi. Oysa, Reder bile çeşitli defalar Marzabotto'lulara başvurarak kendisini affetmelerini istemişti. Marzabotto'lular affetmemiş ve hiçbir zaman affetmeyeceklerini de ilan etmişlerdi. Ne var ki, Marzabotto'luların ve milyonlarca İtalyan'ın affetmediği Reder, geçenlerde sağlık nedenleriyle İtalyan Başbakanı Craxi tarafından affediliverdi. Avusturya Savunma Bakanı Frischensch[illegible]r de, bakanlık koltuğundan olma pahasına, havaalanına kadar giderek ülkesine gelen Reder'i karşıladı.

Reder'in affı yalnızca bir örnek. Nazilerin nasıl aklanabileceği konusunda başka türden örnekler de Federal Alman Başbakanı Kohl tarafından verildi. Federal Alman hükümeti Bonn'da savaş kurbanları için bir anıt dikilmesini önerdi. Kohl'un çabaları bununla da kalmadı. Daha önce Almanya'ya, şimdi de Polonya'ya ait olan Silezya'dan göçmüş olan Almanların toplantısına katılarak, Silezya üzerinde hak iddia eden intikamcılara cesaret vermekten çekinmedi.

Tüm bunların Helmut Kohl'un "Alman gururu" üzerinde ne tür bir etki yaptığını bilemiyoruz. Ama bilinen bir şey varsa, o da Kohl'un kendisine kapitalist ülke liderler arasından epeyce taraflar topladığıdır.

Amerikan TIME dergisine göre, Kohl batılı müttefiklerinden zafer günü kutlamaları konusunda **"sempati ve zımni destek"** görmektedir.

Kohl'u destekleyenlerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Bir Amerikan yetkilisi, zaferin 40. yıldönümünün Amerika'da yalnızca **"40 yıl süren barış ve uzlaşma günü"** olarak kutlanacağını açıklamıştır. Açıklanan programa göre başkan Reagan da Federal Almanya'ya bir nezaket ziyareti yapacaktır. Reagan'ın, bu ziyaretinde Kohl'u üzmemek için toplama kamplarına yapmayı düşündüğü ziyaretten vazgeçtiği de verilen haberler arasında yeralıyor.

İngiltere'ye gelince, Bayan Thatcher'in Kohl'a verdiği güvence uyarınca, en azından resmi olarak, askeri zaferi değil, "barış ve refah yolunda açılmış yeni bir dönemi" kutlayacak. Westminister Kilisesi'nde Federal Alman elçisinin de çağrılacağı bir tören yapılacak. İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen bilgilere göre, resmi törenlerin **"en iyisinden nostaljik, en kötüsünden de anti-Alman, dengesiz ve Sovyetler Birliği'nin tarihsel çarpıtmalarına açık"** olduğu düşünüldüğünden, daha farklı resmi bir tören yapılması planlanmıyor.

Ancak İngiliz kamuoyu da böylesine sessiz sedasız bir kutlamayı kolayca kabul edeceğe benzemiyor.

Parlamento üyeleri, savaş muharipleri dernekleri 40. yıla yaraşır bir tören için ısrar ediyorlar. Gene TIME dergisinin verdiği habere göre, üstelik sağ kanattan bir Kuzey İrlandalı parlamento üyesi olan Enoch Powell, Thatcher'dan, **"çektiği acılarla, direnişiyle ve cesaretiyle bizim yaşamamızı ve zaferimizi de olanaklı kılan"** Sovyet halkının da temsil edileceği bir anma töreni yapılmasını istedi.

Müttefiklerin "gururu" üzerine "hassasiyet" gösterenlerden birisi de Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand oldu. Mitterand, "gurur" konusunda Kohl'dan farklı düşünen milyonlarca Alman'ın görüşlerini bir yana bırakarak, **"Alman ruhuna acı verecek"** hiçbir şey yapmayacaklarını ilan etti.

Kırk yıllık geçmişi olan zafer konusunda da böylesine tartışmalar yapılabildiğine göre, soğuk savaş ortamının nelere kadir olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor. Güvenilir bir müttefiğe sahip olmak için insanlık tarihinin en büyük felaketi konusunda "Alman faşizmine karşı zafer" sözcüğünü ağızlarına almak istemeyenler, "barış, uzlaşma ve refah" gibi sözlerinde inandırıcı olabilirler mi dersiniz? ■

"masum" görüşlerin sahibi de inanması güç ama Münih üniversitesinde siyasal bilimci olarak görev yapan Profesör Kurt Sontheimer.

Sontheimer'in görüşlerini öğrendikten sonra, "Hitler'e karşı olmadıkları için kendi yenilgilerini kutlayamayanların" ne yapabileceğini biz söyleyelim: Nazileri aklamaya çalışmak!

Gerçekte, yapılan da bu. Bugün nazi savaş suçlularının aklanması için "çok uluslu" bir kampanya yürütüldüğü gözden kaçmıyor. En son örnek de, İtalyan Marzabotto kasabasını bombalatarak 2000 köylünün ölümüne yolaçtığı için ömür boyu hapse mahkum edilen Walter Reder'in "savaş suçlusu" değil, "savaş kurbanı" olarak gösterilmeye çalışılması.

Reder için yürütülen kampanya sırasında Federal Alman Die Welt gazetesi, kasabanın müttefikler tarafından yanlışlıkla bombalanmış olabileceğini öne sürmeye çekinmedi. Oysa, Reder bile çeşitli defalar Marzabotto'lulara başvurarak kendisini affetmelerini istemişti. Marzabotto'lular affetmemiş ve hiçbir zaman affetmeyeceklerini de ilan etmişlerdi. Ne var ki, Marzabotto'luların ve milyonlarca İtalyan'ın affetmediği Reder, geçenlerde sağlık nedenleriyle İtalyan Başbakanı Craxi tarafından affediliverdi. Avusturya Savunma Bakanı Frischensch[illegible] de, bakanlık koltuğundan olma pahasına, havaalanına kadar giderek ülkesine gelen Reder'i karşıladı.

Reder'in affı yalnızca bir örnek. Nazilerin nasıl aklanabileceği konusunda başka türden örnekler de Federal Alman Başbakanı Kohl tarafından verildi. Federal Alman hükümeti Bonn'da savaş kurbanları için bir anıt dikilmesini önerdi. Kohl'un çabaları bununla da kalmadı. Daha önce Almanya'ya, şimdi de Polonya'ya ait olan Silezya'dan göçmüş olan Almanların toplantısına katılarak, Silezya üzerinde hak iddia eden intikamcılara cesaret vermekten çekinmedi.

Tüm bunların Helmut Kohl'un "Alman gururu" üzerinde ne tür bir etki yaptığını bilemiyoruz. Ama bilinen bir şey varsa, o da Kohl'un kendisine kapitalist ülke liderler arasından epeyce taraflar topladığıdır.

Amerikan TIME dergisine göre, Kohl batılı müttefiklerinden zafer günü kutlamaları konusunda **"sempati ve zımni destek"** görmektedir.

Kohl'u destekleyenlerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Bir Amerikan yetkilisi, zaferin 40. yıldönümünün Amerika'da yalnızca **"40 yıl süren barış ve uzlaşma günü"** olarak kutlanacağını açıklamıştır. Açıklanan programa göre başkan Reagan da Federal Almanya'ya bir nezaket ziyareti yapacaktır. Reagan'ın, bu ziyaretinde Kohl'u üzmemek için toplama kamplarına yapmayı düşündüğü ziyaretten vazgeçtiği de verilen haberler arasında yeralıyor.

İngiltere'ye gelince, Bayan Thatcher'in Kohl'a verdiği güvence uyarınca, en azından resmi olarak, askeri zaferi değil, "barış ve refah yolunda açılmış yeni bir dönemi" kutlayacak. Westminister Kilisesi'nde Federal Alman elçisinin de çağrılacağı bir tören yapılacak. İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen bilgilere göre, resmi törenlerin **"en iyisinden nostaljik, en kötüsünden de anti-Alman, dengesiz ve Sovyetler Birliği'nin tarihsel çarpıtmalarına açık"** olduğu düşünüldüğünden, daha farklı resmi bir tören yapılması planlanmıyor.

Ancak İngiliz kamuoyu da böylesine sessiz sedasız bir kutlamayı kolayca kabul edeceğe benzemiyor. Parlamento üyeleri, savaş muharipleri dernekleri 40. yıla yaraşır bir tören için ısrar ediyorlar. Gene TIME dergisinin verdiği habere göre, üstelik sağ-kanattan bir Kuzey İrlandalı parlamento üyesi olan Enoch Powell, Thatcher'dan, **"çektiği acılarla, direnişiyle ve cesaretiyle bizim yaşamamızı ve zaferimizi de olanaklı kılan"** Sovyet halkının da temsil edileceği bir anma töreni yapılmasını istedi.

Müttefiklerin "gururu" üzerine "hassasiyet" gösterenlerden birisi de Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand oldu. Mitterand, "gurur" konusunda Kohl'dan farklı düşünen milyonlarca Alman'ın görüşlerini bir yana bırakarak, **"Alman ruhuna acı verecek"** hiçbir şey yapmayacaklarını ilan etti.

Kırk yıllık geçmişi olan zafer konusunda da böylesine tartışmalar yapılabildiğine göre, soğuk savaş ortamının nelere kadir olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor. Güvenilir bir müttefiğe sahip olmak için insanlık tarihinin en büyük felaketi konusunda "Alman faşizmine karşı zafer" sözcüğünü ağızlarına almak istemeyenler, "barış, uzlaşma ve refah" gibi sözlerinde inandırıcı olabilirler mi dersiniz?

Türk Dış Politikasında Değişimler (II)

Prof. Dr. Toktamış ATEŞ

"Geleceğinizi bizzat tayin ve tanzim hakkını her millet için tanımakta olan Rus Sovyet Cumhuriyeti kendi istiklal ve hakimiyetini müdafaa ve takviye için Türklerin giriştiği kahramanca savaşı pek büyük dikkatle takip ediyor ve (...) Rus ve Türk milletlerini birleştirecek olan dayanışmanın sağlam bir esas üzerinde bulunduğunu görmekle bahtiyar oluyorum."

GÜN'ün ilk sayısında aynı başlıkla yayınlanan yazım beklediğimden çok ilgi uyandırdı. Fakat biraz aceleye geldiği ve çok önemli olabilecek bazı ayrıntıların üzerinde durulmadığı gibisinden çok haklı bazı eleştiriler de aldım. Bu nedenle 1920 sonrası Türk dış politikasını uzun sürecek olsa bile daha ayrıntılı bir biçimde kaleme almaya karar verdim. Ayrıca böyle bir geniş derleme yapma konusunda kendimce bir zorunluluğum da vardı. Zira geçen yıl İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Derneği'nde verdiğim bir konferansta "Türkiye'nin dış politikada çok az hata yapan bir devlet olduğunu" söylemiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da aynı başarıyla yürüttüğü dış politikası sayesinde dünya dengesini iyi izleyerek ve kullanarak fazladan bir yüzyıl yaşadığını vurgulamıştım. Genç arkadaşlarım bu görüşlerime belirli bir ölçüde karşı çıkmışlarsa da, sonunda kabul eder görünmüşlerdi. Oysaki son bir-iki yıldır Türk dış politikasında hata üstüne hata yapılmaktadır ve dış politika felsefemiz önemli ölçüde değiştirilmek istenmektedir. Yeri gelince bunları ayrıntılı bir biçimde sunacağım. Fakat şimdiden şu kadarını belirteyim ki, Türkiye benim Mezunlar Cemiyeti'nde söylediklerimi tekzip etmek istercesine, dış politikada çok ciddi hatalar yapmaktadır. Ve kısa bir süre sonra bu ciddi hataların çok ağır faturaları karşımıza çıkacaktır.

Bu yazı dizimizde Atatürk dönemi Türk dış politikasını birinci dönem, 1938-1950 arasını, yani İsmet Paşa'nın dış politikasını ikinci dönem, 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti dönemini üçüncü dönem, 1960-1980 arasını dördüncü dönem ve 1980 sonrasını beşinci dönem olarak isimlendirmek istiyoruz. Ve gene şimdiden belirtmek isteriz ki, Türk dış politikası Atatürk ve İnönü dönemlerinde son derece akılcı (rasyonel), tutarlı ve onurlu bir çizgi izlemiştir. Demokrat Parti öneminde bu akılcı çizgi önemli ölçüde bırakılmış ve dış politikada duygusallık temeline dayanan dostlukların olmayacağı unutularak tam anlamıyla ABD'nin dümen suyuna girilmiştir. 1960 sonrasındaki dönemde (özellikle 1964 sonrasında) geçen dönemin hatalarının somut sonuçları ortaya çıkmış ve Kıbrıs konusunda dünya kamuoyunda hiç desteği kalmamış olan Türkiye, İnönü'nün "Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye burada yerini bulur" görüşü çerçevesinde yeni arayışlar içine girmiştir. Ve bunların sonucunda Türk dış politikası ilk yıllardaki akılcı, tutarlı ve onurlu çizgisine geri dönmüştür. Ancak 1980 ve özellikle 1983 sonlarından itibaren Türk dış politikası garip ve anlaşılması güç arayışlar içine girmiştir. Biribiriyle önemli ölçüde çelişen hedefler saptanması herşeyden önce dış politikadaki tutarlılık ve akılcılık ilkelerini zedelemiş ve bunun sonucu dış politikada ciddiyetten uzaklaşılmıştır. Ve biraz yukarda vurguladığım gibi bunun getireceği ağır faturaların kapımızı çalacağı gün korkarım fazla uzak değildir. Geçen yazımızda ulusal kurtuluş savaşı içindeki Türk dış politikası ve Lozan görüşmeleri üzerinde durmuştuk. Bugünkü yazımızda da aynı dönemle ilgili ilginç bazı belgeler sunmak istiyoruz. Böylece o dönemde dış politikayı yönlendirenlerin uluslararası ilişkileri nasıl değerlendirdikleri ve gelişmeleri nasıl soğukkanlı bir biçimde izlediklerini görmemiz mümkün olabilecektir.

Bugün ele almak istediğimiz ilk belge Mustafa Kemal'in 10 Kasım 1919'da Bursa'daki Bekir Sami Bey'e gönderdiği telgraf olacak. TBMM daha Ankara'da toplanmamışken ve Mustafa Kemal Anadolu'da bir direnmeyi örgütlemeye çabalarken gönderilen bu telgraf sanırım Mustafa Kemal'in o dönemin süper güçlerini değerlendirmesi açısından çok ilginçtir. Mustafa Kemal bu telgrafında şöyle demektedir:

"Bu sıralarda vaziyet-i siyasiyye o kadar mütehavvil ve mütebeddildir ki (dönüşen ve değişen), uzun zaman için kat'i bir esas arzetmek mümkün değildir. Bizim gördüğümüze göre bugün İngilizler teşkilat-ı milliyeden (ulusal örgütten) ve vahdetimizden (birliğimizden) son derece korkmaktadırlar. Çünkü müstakil (bağımsız) bir Türkiye İngilizlerin hiç işine gelmez. Fran-

"(...) Türk dış politikasında hata üstüne hata yapılmaktadır ve dış politika felsefemiz önemli ölçüde değiştirilmek istenmektedir. (...) kısa bir süre sonra bu ciddi hataların çok ağır faturaları karşımıza çıkacaktır."

Sosyal Demokrasinin Arayışları

Murat A. GÜNER

ÜLKEMİZDE sosyal demokrat hareket kendini tanımlamaya çalışıyor. Sosyal Demokrasi biryerlere tutunmak, kimlik edinmek çabasında. Avrupa'daki tarihsel deneyler, kökenler, aktüel durum, vb. tartışılıyor. Kimi yerde örneklerden kalkarak Türkiye için politik tezler geliştiriliyor. Bu uğraşılar, özellikle 1984 yılında peşpeşe yayınlanan, ama şimdilerde daha çok ilgi çeken ürünlere dönüştü:

- Sosyal Demokrasi Nedir, Ne Değildir?; İsmail Cem; Cem Yayınları; 1984, 313 s.
- Sosyal Demokrasi; Reha Bilge, Umur Talu, Nilgün Cerrahoğlu, Onur Kumbaracıbaşı, Erdoğan Soral; Türkan Kitabevi; 1984; 200 s.
- Sosyal Demokrasi; Anıl Çeçen; Devinim Yayınları; Ocak 1984; 248 s.
- Çağdaş Sosyal Demokrasinin Oluşumu; Haluk Özdalga; Hil Yayın; Nisan 1984, 221 s.

Güncel politik incelemelere susamış ilerici kamuoyunda, bu tip kitaplar ilgiyle karşılanıyor. Topladıkları ilgi ve olumlu yaklaşımlara karşın doyurucu olduklarını söylemek oldukça zor. Resim yarım kalmış gibi. Ya da birisi objektifin önüne elini tutmuş sanki. Zaten objektif bakması gereken yere de bakmıyor. Yazarlarda en çözümleyici ve yaşamsal konulara girmeme kararlılığı görülüyor. "Demokrasi", "ekonomi" ve "ideoloji" gibi ortak başlıklar altında yazılanlar konuya açıklık getirmeye yetmiyor. Ayrıca, aynı Batı Avrupa ülkelerinin hep anlatıla gelinen deneylerinden kalkarak, Türkiye için öneri getirilmekte güçlük çekiliyor.

Çağdaşlığa Sağdan Bakış

Çağdaş sosyal demokrasinin tek ve ayırdedici özelliği Marksizme olan karşıtlığı mı? Haluk Özdalga'ya göre öyle. Özdalga'nın kitabında, Alman ve İsveç Sosyal demokratlarının Marksizm'den kopuşlarının ve Marksizmle mücadelelerinin subjektif bir anlatımından başka birşey yok. Çağdaşlığı böyle tanımlamak, Özdalga'nın savunduğunu sandığımız görüşlere haksızlık etmek olur. Ne var ki, yazar "burası Türkiye ve burada önemli olan budur" diyorsa, sözümüz yok! Anti-marksizmden başka mesajı olmayan politikayla ne derecede çağdaş olunacağı ve şimdilerde DSP yöneticiliğine soyunan Özdalga'nın politikanın hangi kanadında yer alacağı soruları saklı kalmak üzere.

Dünyada İsveç modelinden başka kuş tanımayanlar için de bir not: İki yüzyıla yakın bir süredir, İsveç'de, askeri harekatlar nedeniyle tek bir ev bile yıkılmadı. Yani, İsveç sosyal demokrasisinin kendine özgü yanları, büyük ölçüde İsveç'in özel koşullarınca belirlenir. Buna karşın, İsveç'de sosyal demokratlar iktidarken, örneğin işçilerin dünyanın en mutlu insanları olmadığı da kesindir. 1970 yılında bir sosyal demokrat sendika gazetesinde şunlar yer almıştı: "Bugün İsveç'te, emek pazarındaki huzursuzluğun, örneğin 15-20 yıl öncesine oranla daha çok arttığı kesin olarak öne sürülebilir. Dıştan bakıldığında, İsveç el emekçileri durumlarını iyice düzeltmişlerdir kuşkusuz — çalışma saatleri azaltılmıştır, emeklilik hakkını kazanmışlardır, vb. - Ne var ki, aynı zamanda, çalışmanın hızlandığı, sanayinin daha da zorlayıcı olduğu iş süreçlerinin daha da güçleştiği, yoğunlaştığı otomasyonun ve üretim birimlerinde görülen sürekli artışın bir sonucu olarak, işçilerin çalışma durumlarına hükmetmede şimdi daha az şansa sahip oldukları su götürmez." (Aftonbladet, 29 Haziran 1970). Bu yazılanlar ve bunun ötesindekiler, "refah devleti"nde raslanan istisnalar değildir. Bunu her ciddi araştırmacı kabul edecektir. O zaman, konuya biraz daha çok yönlü eğilmek gerekmiyor mu?

Araştırıcı ve Yaratıcı Tutum Nerede?

Anıl Çeçen'in kitabı da - ne yazık ki - aynı öznel kamburu taşımakta, bu nedenle de bilimsellikten uzaklaşmaktadır. Oysa Çeçen'in şöyle gözlemleri vardır: "Sağın sosyal demokrasiyi aşırılıkla suçlamak yolundaki başarılı çabaları, sosyal demokratların çoğunluğunu komünizm ile mücadeleye sürükler. Bunlar için sosyal demokrasinin komünizm olmadığını bağırmak öylesine öncelik kazanır ki, anti-komünist savaşın dışındaki herşey önemini yitirir ve sağ ile olan mücadele yavaşlar" (s. 131-132). Şaşılacak şey bu gözlemler, yazarı, sosyal demokrasiye bir "burjuva yutturmacası" olarak saldırmaktan başka bir şey yapmayan "aşırı sol" değerlendirmesini, kitabı boyunca sürdürmekten alıkoymuyor. Çeçen, sosyal demokrasinin, komünizmin panzehiri "olma görevini yüklendiğini" ısrarla vurgulamayı önemli bir görevmişçesine yerine getiriyor.

Dr. Çeçen tarihten sözederken, bir bilim adamının özenine değil, bir polemikçinin demagojik ve kolaycı uslubuna raslanıyor: "Kurdukları siyasal partinin adını sosyal demokrat koyarak kendi ihtilalci amaçlarını saklamaları, komünistlerin 'halk için, halka karşın' sloganını doğrulamaktadır... Burjuva oyunu diye suçladıkları sosyal demokrasiyi kendi özel amaçlarına ulaşabilmek için geçici slogan olarak kullanarak içtensizliklerini ortaya koyan marksist-leninistlerin aslında gerçek sosyal demokrasi ile hiçbir ilişkileri yoktur" (s.28). Anıl Çeçen'in sosyal demokrasinin başarısı için gerekli gördüğü "araştırıcı ve yaratıcı tutum", herhalde bu ve benzeri yaklaşımlarda ifadesini bulmuyor.

"Sosyal Demokrasi" kitabı güncel politikaya yönelik birçok mesajı içermekte. Yazarın ilerici yaklaşımlarını bu bölümlerde gözleyebiliyoruz: "sosyal demokrasi iktidara gelince Türk sendikacılığını bütünüyle iç ve dış baskılardan kurtarmalıdır. Bu alanda Amerikan yardımlarına son verilmelidir... Genel grev hakkı işçilere tanınmalı ve işçilerin daha güçlü bir varlık olarak kamuoyunda etkin duruma geçebilmeleri için olanak tanınmalıdır. (s.208). Fakat pragmatizmin etkisi iletilmek istenen görüşlerin sistematik bir bütün oluşturmasını engellemiştir. Sosyal demokrasinin işçileri maddeci bir felsefe ile ele almasını ve bir sosyal sınıf olarak

tüm sorunlarına eğilmesini isteyen (s.206) yazar, şöyle sürdürüyor: "Sosyal demokrat bir sendikacılık uygulaması sosyal barışın mimarı olmalıdır" (s.206). "Sosyal demokrasinin iktidarda olacağı dönemde gündemdeki ilk sorun, Türk-İş'in Bizans artığı çıkarcı kliklerden temizlenmesi ve ele geçirilmesidir" (s.208). "Türkiye'de sendika hareketi gelişebilmek için demokratik solun yanında olmalıdır... Geçen yüzyıldan kalma sınıfsal dikta özlemlerinin gerçek dışılığını ve ihtilalci yöntemlerin romantikliğini **artık kavrayan** (altını ben çizdim) Türk sendikacılık hareketi..." (s.209). Ne demeli? Hep bildiğimiz sosyal demokratımsı politikacılardan bir adım ileride birşey yok. Ne dost belli ne düşman. Bu tezlerin daha önce yaşandığı gibi, "sosyal demokrasiyi çözümsüzlükten kurtararak çözümlü bir politikaya kavuşturmak" (s.240) bağlamında katkısı olacağı çok kuşkulu.

Batı Avrupa Dışında Sosyal Demokrasi Yok mu?

Aynı adı (Sosyal Demokrasi) taşıyan ikinci kitabın yararlı bir derleme olduğu rahatlıkla söylenebilir. SODEP Ankara İl Başkanı Onur Kumbaracıbaşı ön yazısında, "kitapta Avrupa'nın günümüzde adı geçen bazı sosyal demokrat partilerinin güncel öyküsü" olduğunu söylüyor. Yazarların dünya görüşleri derlemeye bütünüyle yansımış kuşkusuz. Ancak kitap genellikle belgesel bir tad verdiğinden aynı görüşleri paylaşmayan okurların bundan rahatsız olacağını sanmayız. Bu tip çalışmaları en başta genel kültürü yükseltici yönleriyle olumlu karşılamak gerekir. Çünkü güncel politikamızda biraz kültürü şiddetle özlüyoruz.

Ancak, hep sosyalist enternasyonalin belli lider partileri etrafında dolanmak da bir anlamda ufkumuzu daraltmıyor mu? Oysa dünya demokratik hareketler açısından öğretici ve değişik deneylerle dolu. Zorlu mücadeleler yaşayan kimi sosyal demokrat parti ve birçok partinin sol kanatları, sosyalist enternasyonal liderliğinin geleneksel politikalarına karşı güçlü karşı çıkışlar yöneltiyorlar. Demokratik ve işçi hareketlerinde birliğin önemini kavrayanların, toplumsal dönüşüm ve kazanımları gerçekten arzulayanların kendilerini sınırlamamaları, dünyadaki birlik ve mücadele sürecinden dersler çıkarmaları gerekir sanırız.

Sosyal Demokratlar İçin El Kitabı

İsmail Cem diğer kitaplarda görülen sınırları ve çerçeveleri aşmaya çalışmıyor. Oysa o, sosyal demokratlar için bir el kitabı hazırlamak istemiş. Her ne kadar ileri sürdüğü amaç daha mütevazi ise de, kitabın kurgusu böyle. Cem'in kitabı bilimsel bir incelemenin ana şematiğini taşıyor. Konuyu sorularla zorluyor, çizdiği sınırlar içinde yanıtlar getiriyor, ve yine bu sınırlar içinde netleşmeye yönelik önerilerini sıralıyor. Amacının sosyal demokrasiyi savunmak ya da eleştirmek olmadığını, onu anlamak ve anlatmaya çalışmak olduğunu söyleyen Cem, şu iddialı sonuca varıyor: "Sosyal Demokrasi hem tarihsel iddiasını gerçekleştirmiştir, hem de bunu yarınlara ulaştırmanın adayıdır." (s.272). Bu nokta kitabın ilk büyük çelişkisini getiriyor. Çünkü İsmail Cem bu yargıyı doğrulayan hiçbirşey söylemiyor. Biraz da bu nedenle esas yapmak istediğini, yani, sosyal demokrasiye yol gösterecek önerileri şekillendirmekte güçlük çekiyor. Sosyal demokrasinin mutlaka işçi sınıfına dayanan bir kimlik edinmesini istemek gibi önemli görüşler havada kalıyor. Niyetten öteye geçemiyor. O zaman da, kendi deyimiyle "olmalı" ya da "olabilir" demekle yetiniyor.

Kitabın ikinci büyük çelişkisi yazarın iradesi dışında, onun da karşı koyamadığı biçimde gelişiyor. Bu çelişki sosyal demokrasinin niteliğinden kaynaklanıyor. Biribirini yadsıyan kimi saptamanın aynı kitapta yer almasından kaçınılamıyor: "Sosyal demokrasinin çok net ve köşeli, kalıplaşmış bir ideolojisinin bulunmayışı..." (s.23). "Yeni yaklaşımlar, yani, tümü sınıfsal tahlile ve sınıfsal taraf olmaya dayalı evrimcilik, dengecilik, uzlaşımcılık ve paylaşımcılık sosyal demokrasinin kendine ait ideolojisinin unsurlarıdır" (s.119). İdeoloji üzerine söylenenlerden bir bölümü bunlar. Politikaya ilişkin yazılanlarla bir arada bakalım: "Sosyal demokrat partilerin ortak özelliği, bölünmüş bir dünyada kritik tercihe zorlandıklarında, ekonomi ve demokrasi anlayışlarıyla benzeştikleri Amerika'nın çizgisini izlemeleridir." (s.19) "İdeolojik kaypaklığın, 'sınıf demiyelim ürkütürüz' anlayışının... sonucu, sosyal demokrasi iddialarını hiç istenmedik yerlere götürebilmiştir" (s.308) Cımbızlıyor muyuz? Değil. Burada göstermeye çalıştığımız, yazarın öznel niyeti ne olursa olsun dürüstlüğü. İsmail Cem nesnel sınıfsal kimlik üzerinde de şunları söylüyor: "Sosyal demokrat partilerin burjuva üyeleri hatta liderleri olabilir, ama belirleyici özellikleri onların objektif bir sosyal beraberliği yansıtmalarıdır." (s.31) "Böyle bir açmazda, sosyal demokrat parti, 1) ancak kendi ideolojisinden ve çözümlerinden ödün vererek, 'ortadaki toplum kesiminden oy alabilmekte;2) ancak bu kesitten oy almışsa iktidara gelebilmekte, 3) ancak aynı toplum kesiminin reddetmiyeceği uygulamalarla kendini sınırlarsa, iktidarı uzun ömürlü olabilmektedir" (s.227). Burada önemli saydığımız bir hatırlatma yapmadan geçemeyeceğiz. Ya birde bu toplum kesimlerini yönlendiren manivelalar o toplumda tekelci burjuvazinin elindeyse, yukarıda söylenenler ne anlama gelir?

Yanılgı; Eski Gömleğe Rağbet

Çelişkiler zincirinin ayrımında olan Cem, belki de bu nedenle kimlik sorununa büyük ağırlık veriyor. Kimliğin temelinin Bernstein ve Kautsky'de aranmasını salık veriyor. Çünkü, İsmail Cem'e göre ikisinin de görüşl[illegible] yönlerden, 'haklılığı kanıtlanm[illegible] 'güncelliğini koruyan' görüşlerdir. Bunun hayırlı ve isabetli bir öneri olduğu kanısında değiliz. Bernstein'a sahip çıkan hareket acaba bundan ne kazanır? "Hareket (eylem) her şeydir, nihai amaç hiçbirşey" Bernstein'in bu beylik lafı revizyonizmin özünü pek çok uzun incelemelerden daha iyi açıklamaktadır. Sosyal demokrasi, bu ilkenin klavuzluğu ile kendini günlük olaylara, küçük politik değişme ve kesintilere göre uyarlar, o an için geçerli olduğu varsayılan avantajlar için feda eder, durumdan duruma değişik tutum belirler. Peki, yenilik, ya da iyilik bunun neresinde? Sosyal Demokrasi'nin, İsmail Cem'in de birçok yönüyle işaret ettiği açmazları zaten böyle bir politikadan kaynaklanmıyor mu?

Ya Kautsky'nin faydaları? Saymakla bitmez. Görüşlerinin doğal sonucu olarak emperyalist savaşı hoş göstermeye varan, işçi sınıfını emperyalistleri desteklemeğe davet eden, bizim sosyal demokrasimize ne verecek? Yoksa sosyal demokrasimize, proletarya diktatörlüğü kavramının Kautsky'ce yorumu pek mi gerekli? Biz Cem'in yerinde olsak, sosyal demokratlara dönüp,

"sık sık olduğu gibi, Şovenizmin tuzağına düşmemek için Kautsky'nin düştüğü durumdan ibret alın" derdik. Ve, Bernstein ya da Kautsky'i diriltmeye çalışmak yerine, sosyal demokrasinin ülkenin ve kitlelerin yaşamsal sorunlarına tutarlılıkla eğilmelerini salık verirdik. Sosyal demokrasiyi "çözümsüzlük" ve "açmazlarından" kurtaracak olan, Kautsky ve Bernstein'in düşünce sistematiklerinin terkedilip, bu yaşamsal sorunlara eğilinmesidir.

Yaşamsal Sorunlar

Sosyal demokrasiyi, paylaşımcılık, uzlaşmacılık, dengecilik vb. kavramlarıyla irdelemeği yeterli gördüğümüz anda, onun açmazlarını derinleştiriyoruz demektir.

Sosyal demokrasinin, emperyalizme karşı, tekellere karşı tutumu ne olacaktır? Baskı ve sömürgeye karşı onun mücadeleci yanını mı göreceğiz, yoksa dengeciliğini ve uzlaşmacılığını mı? Dün olduğu gibi yarın da, sosyal demokrasi, bir yanda işçi sendikaları ve sol, öte yanda tekeller arasında bir tercih yapmaya zorlanacaktır. Öyle durumlar olur ki, "dengecilik" kurtarmaz. Kararlılık ister. Her kritik dönemeçte tekellere teslim olup çözülmek sosyal demokrasinin kaderi olmamalıdır.

Başka bir soru: Sosyal demokrasi dostunu, düşmanını tanımlayıp, demokrasi ve ilerleme için gerekli işbirliklerinden yana olacak mıdır? Yoksa bu politikanın savunucusu, kendi bileşeni sol kanadına karşı tasfiyecilik mi egemen olacaktır? Doğrusu "aşılmaması gereken çizgi" konusundaki haftalık tekmiller, ilerisi için hiçte ümit vermemekte.

Barış için savaşım. Politikanın belirleyici bir öğesi midir? İç ve dış politik gerginlikler karşısında hangisi: Güvercin uçurmakla yetinmek mi, gericiliğin tuzaklarına ve şovenizmin etkilerine karşı kitleleri uyarmak mı? vb., vb.

Sayın Cem helva yapmaktan söz ediyor. "Ülke geleceğinin, demokrasinin ve çalışan kitlelerin açısından, bu helvayı yapmak gerekir" diyor. Gerçekten helvanın "kekremsi" olması istenmiyorsa, hiç ikirciklenmeden bu sorulara tutarlı yanıtlar aranmalıdır. Denge mi? Terazinin kitlelerden yana olan kefesi o zaman ağır basacaktır. Eğer istenen buysa.

"Oysa biz, kendi kendimizden korkuyoruz. 'Eski sevgili' kirli gömleğimizi çıkarıp atmakta isteksiz davranıyoruz... Ama kirli gömleği çıkarıp atmanın ve temiz keten gömleği giymenin zamanıdır." ■

CIA, Reagan, Contadora

İSVEÇ Başbakanı Olof Palme, Reagan'ın Orta Amerika ve Nikaragua politikasını sert bir biçimde eleştirdi. Aralarında Palme Komisyonu diye adlandırılan ve orta Avrupa'da nükleer silahlardan arınmış bir koridor oluşturulmasını öneren kuruluş da olmak üzere, pek çok uluslararası kuruluşda aldığı görevlerle dikkat çeken Palme'nin sözleri geniş yankı yarattı.

Palme, Nikaragua'daki yönetimin totaliter olmayıp, seçimle işbaşına geldiğini belirterek, Birleşmiş Milletler yasalarından örnekler verdi. Nikaragua yönetiminin yasallığının tartışma kabul edilemeyecek durumda olduğunu söyleyen Palme, demokrasi yolunda önemli bir adım" olduğunu kaydetti. Palme sözlerini şöyle sürdürdü:

"Şimdi ülkenin içinde, dışardan destekle ayakta tutulan silahlı saldırı varken, ülke tarihinde görülmemiş çoklukta katılımın gerçekleştiği bir seçim yapıldı. Ne olursa olsun, katılma yüzde 67'yi buldu. Bu durumda umudumuz, hükümet ile muhalefet arasındaki diyaloğun sürmesiyle demokrasi yönünde daha da ileri adımlar atılmasıdır. Silahlı saldırıları destekle mek, bölgede büyük askeri manevralar yapmak ve süpergüç tehditleri, bu süreci asla önleyemez, olsa olsa güçleştirir. Somoza jandarmaları ve kiralık askerler, ne demokrasi koruyucularıdırlar, ne de özgürlük savaşçıları. Nikaragua'daki "Komünizmekarşı" haçlı seferleri düzenlemek, yoksul köylüleri soymak ve gerçekte çocuktan başka bir şey olmayan genç kızların ırzlarına geçmektir."

Konuşmasının burasında elindeki yazılı metinden ayrılan Palme, geçtiğimiz yıl Nikaragua'ya yaptığı geziden iki anasını anlattı:

"Ülkenin kuzey bölgelerinde görev yapan birçok İsveçli gönüllüyle karşılaştım. Bunlardan birisi benim arkadaşımdır. Onun tanıdığı birisinin 15 yaşındaki oğludan söz etti bana. Delikanlı gönüllü olarak kahve toplamak için kuzeye gitmişti. Nikaragua'nın en önemli gelir kaynağı kahvedir ve bu da kuzeydeki verimli topraklarda yetişir. Kahve çalıları arasında dolaşıp kahve toplarken, CIA-desteğindeki kontralardan bir nişancı, uzaktan ateş edip vurmuş bu genci. Niçin? Diğer gençleri korkutmak için. Bir başka gönüllü İsveçli, 12 yaşındaki Nikaragualı bir kız çocuğu barındırıyordu yanında. Bu kız ve iki ablası, kontralar tarafından kaçırılıp, alı konulmuşlardı. 12 yaşında ki çocuk, cinsel hastalıklar ve psikolojik rahatsızlıklar sonucu perişan haydeydi. İsveçli tanıdığım, kızcağıza yardıma çalışıyor du ve onu evinde konuk ediyor du." Palme sözlerini şöyle sürdürdü:

"Gerçek bu işte! Amerikan rejimi Vaşington'da oturup bunu özgürlük savaşı diye adlandırınca ve bunun acımasız askerlerine özgürlük savaşçıları vekardeş deyince insanın yüreği parçalanıyor. Reagan için denilebilecek en dostça, söz Orta Amerika'daki gerçeklerden haberi olmadığıdır. Olanları anlatmak, bizim politik görevimizdir. ve her şeyden önce barışçı güçleri desteklemek. Contadora ülkeleri, yorulmak bilmez diplomatik çalışmaları sonucu Orta Amerika'daki bunalıma bir çözüm bulunabileceğini göstermişlerdir. Bu çözüm, karşılıklı görüşme, anlaşma ve halkların haklarına saygıyı içeriyor. Ordu yığmayı, karşılıklı konuşmaları kesmeyi ve başka ülkelerin içişlerine haksız yere karışmayı içermiyor."

Olof Palme, daha önce 1968 yılında Amerikalıların öfkesini üzerine çekmişti. ABD'nin Vietnam'ı işgalini, Kuzey Vietnamlı birbüyük elçiyle birlikte Stockholm'de yürüyerek kınamış ve bu davranışı, ABD'nin İsveç'teki büyükelçisini geri çekmesine neden olmuştu.

Palme'nin konuşması, İsveç muhalefet partilerince de olumlu karşılandı. ■

Ortadoğu Din ve Politika

Osman GÜNGÖR

YAKIN tanığı olduğumuz kimi uluslararası gelişmeler, islami hareketin potansiyeli konusundaki değerlendirmelerimizi derinleştirmemizi olanaklı kılıyor. İran'daki anti-monarşik devrimi Lübnan'da bir türlü bitmek bilmeyen savaşı, Sedat'ın ABD ve İsrail ile uzlaşması sonucu Mısır'ın islam dünyasından giderek soyutlanmasını bu gelişmelerin başlıcaları olarak kaydedebiliriz.

İsrail, ABD desteğiyle Arap ülkelerine sürekli saldırıyor. Müslümanlarca kutsal sayılan Kudüs, bugün siyonist işgal altında. Kimi Arap krallıkları, ulusal çıkarlara açıkça ihanet ederek, emperyalizmin yanında yer alıyorlar. Ne var ki bu gelişmeler İslam ülkelerinin emperyalizme karşı mücadelesi bakımından hazırlandırıcı bir rol oynuyor.

İslamiyetin bazı özellikleri, bugüne dek özellikle gizlenmeye, üstü örtülmeye çalışıldı. Oysa bunlar, bilimsel dünya görüşüyle hiçbir tanışıklığı olmayan kitlelerde güçlü bir etki yaratan özelliklerdir. Sözgelimi, "Adalet" konusu bu özelliklerin başta gelenlerindendir. Adalet kavramı, emekçi yığınlar için, islamiyetin en temel ilkelerinden biri olmuştur. Eşitlik, israfa karşı çıkma, yozlaşmayı, hırsızlığı ve tefeciliği reddetme gibi ilkeer, milyonlarca insanı yakından etkilemiştir. Bu özellikler, insanlar arasında adil ilişkiler kurmak gibi, biçimde toplumsal özünde ise ilerici olan kavramların dinsel çerçevede ifadesidir.

Örneğin, Cezayir halkının 1976'da onayladığ anayasada şu görüşlere yer veriliyor: "Eğer doğru anlaşılırsa, islamiyetin özel çıkarlarla ve dinsel liderlerle hiçbir ortak yanı yoktur. İslamiyet dünyaya ırkçılığı, şovenizmi ve insanın insan tarafından sömürülmesini mahkum eden yüce bir insan onuru kavramı getirmiştir."

Tarihsel olarak, milliyetçilik gibi, dinin oynadığı politik rolde iki yanlı bir işleve sahiptir: İlerici ve gerici. Toplumsal gelişmenin farklı aşamaları, bu iki yanı kendine özgü biçimlerde ortaya çıkarır. Bu noktada da, ulusal ve dinsel kaynaklı sloganların ne zaman, nerede ve en önemlisi hangi toplumsal kesimler yararına kullanıldığı önem taşır.

Din genel olarak egemen çevrelerin hizmetinde gerici bir rol oynar. Ne var ki, dinsel kökenli önermelerin ulusal ve toplumsal baskıya karşı kullanılmasında ilişkin azımsanmayacak sayıda örnekler de vardır. Dinse örtüler altındaki politik protestoların, ulusların belirli gelişme aşamalarında yaygın olduğunu söylemek olanaklıdır.

Günümüzde, pekçok İslam ülkesi sömürgeciliğin baskısından kurtularak, kapitalist olmayan gelişme yoluna girdi. Bu ülkelerde geleneksel bilinç biçimeri varlığını sürdürmesine karşın, bilimsel düşünce de filiz verip yaygınlık kazanmaya başladı. Politik bağımsızlığını kazanıp ekonomik bağımsızlığını kazanamayan ülkeler ise, hala sömürgeciliğin burjuva kültürünün etkilerini yaşıyor. Bu ülkelerde egemen çevrelerle yeni sömürgecilerin ittifakı, ahlaki ve ideolojik bir çötüntüye yolaçıyor. Artık bu ülkelerin egemen güçlerinden yığınları ediolojik bakımdan donatan, yığınlar için esin kaynağı olan sloganlar geliştirmelerini beklemek boşunadır.

Sonuçta ortaya bir ideolojik boşluk çıkar. Boşluk geleneksel bilinç biçimleriyle doldurulmaya başlanır: İslamiyet de bu biçimlerin başında gelir. Bu süreç bir tür "İslami canlanma" olarak yorumlanıyor. Ayrıca, geleneksel bilinç biçimlerinin belirli koşullarda antiemperyalist potansiyelini göstermesi de buna bağlanabilir. Ulusal bağımsızlığın sağlamlaştırılması, eşitsizliğin ve geri kalmışlığın üstesinden gelinmesi ulusal niteliğini yitirmiş diktatörlüklere karşı direnme yönündeki eylemler, günümüzde dinsel biçimler altındaki sloganlar çevresinde yürüyebiliyor. Bu tür süreçler, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin ağır bastığı tarım toplumlarında olduğu kadar, İran'daki gelişmelerde ortaya çıkığı gibi bağımlı kapitalist toplumlarda böyle bir süreç izleniyor.

Mısır, Suriye, Yemen, Libya, Cezayir ve İran yığınların başkaldırdığı, sömürgeciliğe karşı kurtuluş mücadelesinin yürütüldüğü ülkelerdir. Başkaldıran yığınların büyük bölümü islamiyeti bir yurtseverlik ve ulusal, dinsel ve toplumsal baskıya karşı protesto biçimi olarak kabul ettiler, hala da ediyorlar. Dinsel ve milleyetçi

kökenli sloganların özgürlüğüne yeni kavuşmuş ülkelerde hala etkili olması, bu sloganların yığınları harekete geçirmede oynadıkları rol ile açıklanabilir. Bu unsurlar, aynı inancı ve yaşamı paylaşan ama farklı toplumsal ve etnik kökenler den olan grupları birleştirme işlevi gördü.

Yaygın olarak kullanılan deyim le, "İslam devrimi"nin başlıca özelliği, bu "Devrim" in ulusal kurtuluş savaşının ilk evresinde olduğu gibi, artık belirli bir sömürücü güce değil, genel olarak kapitalizme karşı çıkmasıdır.

İran'daki olaylar ulusal ve top lumsal baskıya karşı muhalefetin, dinsel biçimler alabileceğini olduk ça çarpıcı biçimde gösterdi. Bu gelişme, geri toplumsal ve ekono mik ilişkilerin günümüze kadar varlığını sürdürdüğü ve nüfusun ezici bir çoğunluğunun cahil ya da yarı cahil köylü, esnaf, küçük burjuva yığınlardan oluştuğu bir toplumda gerçekleşti.

Ulusal kurtuluş için verilen mücadelenin islamiyet bayrağı al tıda yürütülmesi, bu mücadeleye yığınsal bir özellik kazandırıyor. Özellikle etkili politik partilerin olmadığı bir toplumda islami inançların mücadeleyi yığınsallaş turma özelliği dikkati çekiyor.

Ancak "İslam devrimi" nin bir başka yanı var ki, o da bu "Dev rim"in zayıf yanını oluşturuyor: "İslam devrimi" geleceğe değil, geçmişe yöneliktir. Yığınlar, "Adil" olduğunu varsaydıkları eski günlere büyük bir özlem duyuyor lar. İslami hareketin liderlerine duyulan inanç da fanatik bir inanca dönüşüyor. Kapitalizmin kötülük lerine yönelik protestolar çoğu kez çağdaş uygarlığın çeşitli yanlarının reddedilmesini birlikte getiriyor. İşte bu gerçeği farkeden kimi islami liderler, ortaçağ dogmaları na yeni bir yapı kazandırmaya ve bu düşünceyi ileriye dönük kıl maya çalışıyorlar.

Bir dizi islam ülkesinde islami yeti yeni bir öze kavuşturma çabası görülüyor. Bu ülkelerde islami düşünceyle sosyalizmi ve milliyet çiliği birleştiren yeni teoriler oluştu rulmaya uğraşılıyor. Doğaldır ki, bu tür görüşlerin ilericiliği sınırlı dır. Dinsel ya da milliyetçi ör tüler altındaki sloganlar, gerçekleri ve emekçi yığınların yaşamsal çıkarla rını yeterince yansıtamıyor. Ayrıca bu durum dünyadaki anti emper yalist hareketlerin bir bütün olarak kaynaşmasını da güçleştiriyor.

Din ve milliyetçilik soyutlanıp hegemonyacı tutkuların bir aracı na dönüştürülürse, kolaylıkla ulu sal kurtuluş hareketlerine ilişkin bir ideoloji olmaktan çıkabilir ve yeni-sömürgeciliğin psikolojik ve ideolojik bir silahı olabilir. Bunun bir adım ötesi de, demokratik güçlerin tasfiye edilmesidir.

Yığınların yarı-cahilliği ve çağ daş gelişmelerin sunduğu olanakla ra sırt çevirip geleneklerini ve "İslamın saflığı"nı korumaya çalış ması, böyle bir dönüşümü kolay laştırıcı oluyor. Bu süreç yeni sömürgeciler tarafından da körük leniyor. Yeni sömürgeci güçler islami sahip olduğu olumlu değer lerden yoksun kılmaya, yığınları yanıltmaya ve dinsel fanatizmi körüklemeye çalışıyorlar. İran'da anti-monarşik güçlerin birbirinden kopartılması, sol güçlerin baskı altına alınması, yeni sömürgecili ğin umudunu yeniden canlandıran olaylar olmuştur.

İslam ülkelerindeki halkın ço ğunluğu, emperyalizmin saldırgan ve ulusal değerlere düşman yüzünü kendi deneyleriyle öğrendiler. İs lam ülkelerinin aralarındaki kimi ayrılıkları bir kıyıya koyarak, siyonizme ve onun ardındaki güçle re karşı birleşmeleri, bu gerçeği gözler önüne seriyor.

Antiemperyalist mücadele süre cinde bir yandan islami değerlere sadık kalan, öbür yandan ise ilerici değerlere sahip çıkan seçkin önder lere tanık olduk. Nasır ve Bu medyen bunlar arasında ilk akla gelenler. Günümüzde de, ekono mik, toplumsal, kültürel görevlerin yerine getirilmesinde islamiyetin geleneksel ahlaki ve eşitlikçi değer lerinin ilerici, demokrat ve bilim sel düşünceyle karşı karşıya getirile meyeceği gerçeği daha iyi anlaşılı yor. Öte yandan, islamiyetin top lumsal ve ahlaki değerlerini ayak lar altına alan güçlerin, ilerici ve demokratik düşüne sahipleri değil, tersine egemen çevreler olduğu ve daha net biçimde görülüyor. ■

Din politikada iki yanlı bir işleve sahiptir: ilerici ve gerici.

"ÖZAL EKONOMİSİ VE İŞÇİ HAKLARI"

MUSTAFA SÖNMEZ BELGE YAYINLARI 400 TL. 168 sf.

ÖZAL EKONOMİSİ VE İŞÇİ HAKLARI

mustafa sönmez

M. SÖNMEZ'in incelemesini tanıtmaya, sergileme ve hedefleri belirleme arasındaki zorunlu bağlantıya dikkat çekerek başlamak istiyoruz. Kanımızca Sönmez'in incelemesini güncellik içinde yerli yerine ancak böyle oturtabiliriz. Belki de ona yapılabilecek haksızlıklara böyle engel olabiliriz.

Net hedefleri ancak somut durumun titiz bir incelemesi ortaya çıkartabilir. Haksızlıklardan kurtulabilmek amacını taşısa bile üstünkörü yaklaşımlar sonucunda tutulan yollar kısa zamanda çaresizliğe ve boyun eğmeye dönüşmektedir. Artık karşı çıkışlar bilinçli davranışlar değil, nefretin ve hıncın sonucu tepkiler olmaktadır. Her yanlış, rakibin pozisyonunu sarsmak yerine ona güç katmaktadır.

Siyasi mücadele politik başarıdan önce tezler planında başarı kazanmak gerekir. Tekellerin dayattığı çözümler teorik olarak hallaç pamuğu gibi atılmadan, en son kanıtlarına kadar çıkar yol olmadıkları gösterilmeden yığınların değişim ve onarım programlarına kazanılması olanaklı değildir.

Bu çerçevede Sönmez'in incelemesi başarılı bir sergileme örneğidir. Tekeller suç üstü yakalanmakta, "mutlu günler için milletçe fedakarlık" örtüsüyle gizlenmeye çalışılan tekelci politikanın üzerindeki örtüler kaldırılıp atılmakta, gerçekler bütün açıklığı ile ortaya konmaktadır.

"Özellikle işçilerin okumasının arzulanması" gibi olumlu ve saygıdeğer amaç, incelemenin her yönüne damgasını vurmuş. Anlatımda kolay anlaşılabilecek bir üslub seçilmiş. Akılcılığı bozacak ve okunmayı güçleştirecek tahlillerden kaçınma çabası, yine kolay okunmanın ve anlaşılmanın teşvik edilmesi için bol görsel malzeme ile, özellikle de Gırgır Dergisi'nin başmakaleleri de desteklenmesi, incelemeyi amaca uygun hale getirmiş.

Gerçekleri yığınlara benimsetebilmek için başvurulan "basitleştirme" çabalarının sık sık gerçekleri kabalaştırma ile sonuçlandığı bir gerçekliktir. Ancak Sönmez, "Türkiye ekonomisindeki bunalım" üzerine yaptığı çalışmaların sağladığı birikimle basitleştirme ile kabalaştırma arasına sınır çizerek özü ortaya çıkarmayı başarabilmiş.

Sönmez, işçi haklarındaki alt-üst oluşun ve kısıtlamaların, toplumun diğer alanlarında da görülen değişikliklerle birlikte aynı temel nedenden kaynaklandığını gösteriyor. Yıllarca yüksek gümrük duvarlarının içinde gelişip palazlanan tekeller **"deniz tükenince"** politika değiştiriyor. İşte son yıllarda yaşadığımız süreç bu politika değişikliğinin hikayesidir. Değişiklik iç politikada kullanılan araç ve yöntemlerde de değişikliği getirmiştir. Ücretler, taban fiyatlar, sendikalar ve sendikal haklar, siyasi ve demokratik haklar kısacası herşey yeni koşullarda yeniden tanımlanmıştır.

İthal ikameci politikadan **"dışa dönük sanayileşme"** ve geçişin hikayesini ve işçi hakları açısından sonuçlarını inceleyen Sönmez, ortaya bir suç dosyası çıkartmış, tekelci politikayı yargılayan bir "iddianame" oluşturmuştur. Kitapta, her gün yeni laf kalabalıkları ile unutturulmaya çalışılan geçmiş, istatistiklerle ve diğer belgelerle toplumun hafızasına çakılıyor. **24 Ocak'la gelen, YHK'lı dönem, yeni sendikal düzen nasıl bir düzen? ve uygulama endişeleri haklı çıkarıyor** bölümleri okunup bitirildiğinde gerçekliğin karanlık yüzü görülüyor. Kaybedilen hakların işçiler açısından önemi ve geride kalanların da hak olmaktan öte yasaklar zinciri olması gerçeği okuyucuyu tedirgin ediyor. Sönmez'in incelemesinin sonucunda belirtilen "atı alanın Üsküdar'ı geçmesi" elbette ki artık yapılacak bir şey olmadığı anlamına gelmemektedir. İncelemeden, temel bir stratejiden kaynaklanan değişikliklerin yine temel bir strateji ile düzeltilebileceği sonucunu çıkartmak gerekir. Bu sonuç ise bizlere karamsarlık değil, gerçeğin kavranmasından gelen bir aydınlık getirir.

Karamsarlığın morale dönüşmesi ancak "sergileyiciliğin", "yolgöstericilikle" tamamlanması ile olanaklıdır. Sönmez'i ve benzeri incelemeleri çözümleyici, yolgösterici incelemeler izlemelidir. Henüz gerek sendikal alanda, gerek diğer alanlarda böylesi incelemelere rastlayamıyoruz. Bu eksikliğin yarattığı olumsuz sonuçlar küçümsenmemeli, temel bir eksiklik olduğu kavranmalıdır.

Son olarak bir küçük not:

İncelemenin ismi "Özal ekonomisi ve ..."dır. Buradaki "Özal ekonomisi" tanımlaması elbette ki kolay anlatım için kullanılmıştır. İşin kolayına kaçarak bu ekonomiyi valnızca Özal'ın marifeti olarak gösteren tanımlamalarla, incelemedeki tanımlamayı karıştırmak kitabın ruhuna uygun düşmez.

Amerikan Express Bankası Başkan Yardımcısı George Carmany: "Güçlü bir işgücünüz ve ender rastlanabilecek ölçüde geniş doğal kaynaklarınız var. İşçi ücretleriniz yakın zamana kadar Asya ülkelerininkinden yüksekti. Bu nedenle de mallarınızın dış dünyada rekabet şansı yoktu. Ancak şimdi işçi ücretlerinizin Asya ülkelerindeki işçi ücretlerinin altına düşmüş olması, mallarınızı dünya pazarlarında rekabet edebilir hale getiriyor. Asya ülkelerinin kalkınmaları hızlandığı için işçi ücretleri belli bir standarda oturdu. Bu nedenle sanırım Türkiye'deki işçi ücretleri Asya ülkelerindeki oranla gerilemesini sürdürecek ve bu gelişme dış pazarlarda rekabet şansınızı daha da artıracak..." 25 Şubat 1985, Cumhuriyet.

"Geçmişin ithal ikameci politikası dayanıklı tüketim mallarına ağırlık verirdi ve iç pazara dönüktü. O nedenle tarımsal gelirler ve ücretler bir yandan üretimde maliyet faktörü iken öte yandan yurt içi gelirlerin bir parçası idi. Tekelci sermaye, düşük gelirli işçiye ve küçük üreticiye mal satamayacağının bilincinde idi. Oysa dışa dönük bir sanayileşme sözkonusu olduğunda dış pazarlarda boy gösterip varlık bulabilmek için maliyetleri en aza indirmek gerekiyordu. Bu nedenle artık ücretler ve taban fiyatları sadece maliyet unsuru olarak kabul edilecekti. Bunları da en aza indirmenin yollarını bulmak gerekirdi. Ücret ve tarım gelirlerini azaltmak, "ihracata dönük sanayileşme" bir yönden daha gerekliydi: o da ihraç edilecek ürün fazlasını oluşturmak için iç talebi kısma sorununda kendini gösterecekti."

M. Sönmez Özal Ekonomisi ve İşçi Hakları

Kömür işçilerinin 356 günlük grevi sona erdi

Kaybeden Kim?

SON YILLARIN en uzun ve en çetin grevi sona erdi. İngiltere'de tekelciler "başarılarının" verdiği güçle yeni saldırılara hazırlanırken, işçiler yeni bir çizgide toparlanmaya çalışıyorlar. İngiltere'de ve bütün dünyada grevin sonuçları ve kayıplar yaygın biçimde tartışılıyor.

356 gün süren kömür işçileri grevinden sonra kaybedenin kim olduğu sorusuna verilecek cevap: "İngiltere halkıdır" olmalı.

1979 seçim sonuçlarından da güç alarak, Thatcher hükümeti monetarist politikanın uygulanabilmesinin önkoşulu durumuna gelen "sendikalar ve halkın haklarını savunma örgütlerinin" gücünün kırılması planlarına hız verdiler. Ayrıca, hiçbir sosyal yönü olmayan monetarizm gereği her işletmenin kendi kendine yeterli olması gerekiyordu. İlk hedef kömür madeni işçileri seçildi.

Kömür işletmelerinin yönetimine getirilen "Bıçak Mac" bir yıl önce 20 maden ocağını kapatarak, 20 bin işçinin işine son verdi. NUM da (Kömür İşçileri Sendikası) grev kararı aldı ve büyük mücadele başladı. 174 madenin yaklaşık 135'inde toplam 186 bin kömür işçisinin büyük bölümü iş bıraktı.

Kömür işçileri benzer bir durumu 1974'de de yaşamışlardı. Başta elektrik ve ulaşım işçileri olmak üzere diğer sendikaların birleşik eylemini sağlayan NUM, muhafazakar Heath hükümetini yenilgiye uğratmıştı.

1984 grevinde de başarı işçilerin birleşik eylemine bağlıydı. Çünkü NUM'un başarısı Thatcher'in uygulamak istediği politikanın iflası demekti. Bu nedenle grev ağırlıklı olarak siyasi nitelikte idi.

Tekeller grevin kendi açılarından taşıdığı önemi çok iyi kavradılar. Thatcher hükümeti bütün iktidar olanaklarını grevi kırmak için kullandı. NUM'un İngiltere bankalarındaki paralarına el kondu. Burjuvazinin uluslararası dayanışması sonuçlarını verdi ve yine NUM'un İrlanda, Belçika, Lüksemburg bankalarındaki hesaplarına el kondu. Madencileri diğer sendikalardan ve halktan soyutlamak için yoğun bir ideolojik saldırı geliştirildi. Hükümet grevi bitirmek için hiç bir ödüne yanaşmazken, grev kırıcı işçilere büyük parasal olanaklar sağlayacağını açıkladı.

Sorun monetarizmden zarar gören halk güçlerince aynı açıklıkla kavranamadı. Nitekim bu olumsuzluk grevin başarısız sonuçlanmasında birinci etken olmuştur. İşçi Partisi ve diğer sendikalar grevi desteklediklerini açıklamakla birlikte, sonucu etkileyecek bir davranış içinde olmadılar. Madencilerin tamamına yakınının katılımı ile sürdürülen grevi etkin bir birleşik eylemle desteklemediler. Bunda İşçi Partisi'nin yaklaşan seçimler nedeniyle orta tabakaları tedirgin etmeme ve desteklerini kazanma kaygusunun temel neden olduğu açıktır. İşçi Partisi'nin böylesi bir destek için temel dayanağı olan işçilerin yenilgisine göz yummasının sonuçlarını dikkatle gözlemeliyiz.

BİRLEŞİK EYLEM

Madencilerin grevi İngiltere'de veya dünyanın herhangi bir yerinde monetarizm denen tekelci politikanın yenilgisinin halkın birleşik eylemi ile olanaklı olduğunu gösterdi. İşçilerin veya herhangi bir halk kesiminin en küçük hak talepleri bile bu politikanın yapısını sarsmakta ve şiddetli direnişle karşılaşmaktadır. Maden işçilerinin tek başlarına bu politikayı yenmeleri olanaklı değildi. Buna rağmen madenciler mücadele etmeden boyun eğmek gibi onursuz bir yolu seçmediler. En son ana kadar direndiler.

Grevin başarısız sona ermesini işçilerin taşkınlıkları ve NUM'un lideri Scargill'in ihtirasları ile açıklamak büyük haksızlıktır. Grevin flaş ismi olan Scargill'in grev yönetiminde gösterdiği başarı inkar edilemez.

Madenciler, grevin geldiği son noktayı değerlendirerek greve devam etmenin artık amaca hizmet etmeyeceği sonucuna vardılar. Grevin öncüleri ile diğer işçiler arasındaki bağın kopmasına engel olmak ve yeni bir savunma çizgisi tutmak gerektiği açıktı. Hakları, grev yerine başka araçlarla savunmak gerekiyordu. Ve greve son erdiler. Şimdilik kaybeden de İngiltere halkı oldu. ■